

Turkish Studies

Educational Sciences

Volume 13/27, Fall 2018, p. 1609-1652

DOI: 10.7827/TurkishStudies.14587

ISSN: 1308-2140

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: Kasım 2018

✓ Accepted/Kabul: Aralık 2018

✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Oğuzhan YILMAZ - Doç. Dr. Dilek CERAN – Doç.Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TÜRKİYILMAZ
- Dr. Öğr. Üyesi Neslihan KARAKUŞ

This article was checked by iThenticate.

TÜRK ÇOCUK EDEBİYATINDA DOĞA-ÇOCUK İLİŞKİSİ*

Sümeyye YAĞMUR* - Talat AYTAN**

ÖZET

Doğa, çocuk için deneyim kaynağıdır. Çocuk doğayı hem eğlence alanı hem de keşif alanı olarak görür. Çocuğun bu ilgisi çocuğu hedef alan çocuk edebiyatının da konusu olmuştur. Çocuğa doğayı sevdirmek ve ona çevre bilinci kazandırmak için çocuk hikâyelerinden yararlanmak ona ulaşmakta etkilidir. Çocuk edebiyatında doğa, çoğunlukla kişileştirilerek veya çevre eğitimi kapsamında ele alınır. Kahramanlar çocuğun özdeşim kuracağı insan davranışları ile donatılarak çocuğa sunulur. Doğanın kendi özellikleri ile çocuk kitaplarında yer alması ise daha az rastlanan bir durumdur. Bu çalışmada doğanın kendi özellikleri ile konu olduğu çocuk edebiyatı ürünlerinde doğa-çocuk ilişkisini ve bu ilişkinin boyutlarını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla 30 çocuk kitabında bulunan 50 hikâyeye önce araştırmacılar tarafından okunmuş ve betimsel olarak analiz edilmiştir. Analiz süreci neticesinde elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuş ve doğa-çocuk ilişkisinin boyutları uzman görüşü alınarak kodlanmıştır.

Araştırma sonucunda, incelenen çocuk hikâyelerinde doğanın çocuk açısından 54 farklı etkileşim boyutu olduğu görülmüştür. Bu boyutlardan bazıları: merak, eğlence, keşif, mutluluk, sevgi, korku ve merhamettir. İncelenen hikâyelerde doğanın en fazla eğlence unsuru olarak sunulduğu görülmüştür. Çocuk, doğayı en fazla eğlenme amacıyla tanımakta ve onunla ilişki kurmaktadır. En çok rastlanan ikinci unsur ise “sahiplenme” dir. Çocuk doğa elemanlarını sahiplenerek onlarla ilişki kurmaktadır. Doğanın kendi özellikleri ile çocuğun duygu

* Bu çalışma, Sümeyye Yağmur tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Dr. Öğr. Üyesi Talat Aytan danışmanlığında yürütülmekte olan “Türk Çocuk Edebiyatında Doğa-Çocuk İlişkisi” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* YL Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, E-posta: sumeyyeyagmur@gmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi, E-posta: fkrtan@hotmail.com

ve davranışlarında aktif rol oynadığı, çocuğun ise doğaya “çevreyi koruma”, “doğa için fedakârlık ve sorumluluk”, “merhamet” anlamında geri bildirimde bulunduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, doğa, çocuk, çevre.

NATURE-CHILD RELATIONSHIP IN TURKISH CHILDREN'S LITERATURE

ABSTRACT

Nature is a source of experience for children. The child sees nature as an area of both amusement and exploration. This interest of the child has been the subject of children's literature targeting the child. It is effective in reaching out to the child to benefit from children's stories in order to appease the child to nature and to give him environmental awareness. In children's literature, nature is often handled or dealt with in the context of environmental education. The characters are presented to the child by being equipped with the human behaviors that the child will be identified with. It is less common for children to take part in children's books with their own characteristics. In this research, it is aimed to determine the nature-child relationship and the dimensions of this relationship in the stories of children's literature products in which nature is the subject of its own features. For this purpose, fifty stories in thirty children's books were first read by the researcher and analyzed descriptively. Afterwards, the content-analysis of the nature-child relationship was coded through this analysis. In the coding process, expert opinion was taken.

As a result of the research, it was seen that in the children's stories examined, there were fifty-six different interaction dimensions of nature for the child. Some of these dimensions: curiosity, fun, discovery, happiness, love, fear, compassion. In the stories examined, it was seen that nature was the most entertainment factor. The child recognizes nature for the most fun and engages with it. The second most common factor is the ownership. The child takes possession of the factors of nature to relate to him. While nature plays an active role in the child's emotions and behaviors with its own characteristics, it has been understood that the child affects nature in the sense of “protecting the environment”, “sacrifice and responsibility, mercy” for nature.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

According to Sever (2015), children's literature is “the general name of the products that enrich the children's worlds of emotion and thought with linguistic and visual messages which have artistic characteristics and increase their levels of appreciation in accordance with children's language development and comprehension levels from early childhood to adolescence period” (p.17). Children's literature products are prepared considering the child's developmental characteristics and interests. The

interests of the child are shaped according to the realities of time as well as his/her developmental characteristics. Social changes and trends are the subject of children's literature. Today, global warming and nature deprivation have led scientists to investigate these issues. Therefore, this tendency is also studied in children's literature. According to Louv'a (2017), a radical change has occurred in the way children perceived and experienced nature for a few decades. Although children are aware of the global threats that the natural environment has, their physical contact with nature and close relationship with it are about to be lost (p.2). It is possible to see the changes in this relationship and the reflections of the today's nature-child relationship in children's literature.

Nature that is often personalized in children's literature products and presented to the child has been the subject of children's books with its own characteristics within the scope of environmental education. According to Sever (2015), the personification of heroes in children's books enables children to recognize the personalized animals, plants and objects. It makes them feel what they should know by age, adding new information to their limited experiences (p. 78).

In children's books, nature is introduced to children with human characteristics rather than its own characteristics. Especially in the stories, natural elements are personalized. In this case, the child has the opportunity to experience human relations while s/he is drawn away from contacting with nature. In other words, the child could not experience the interaction roles such as feeling the nature, empathizing with it, accepting its existence and respecting its laws.

In this study, the children's stories in which nature interacts with the child with its own characteristics were identified and the samples were taken from these stories. The dimensions of nature-child interaction that were mentioned in the stories were classified.

1.Method

1.1. Purpose of the Research

The purpose of this research is to reveal the nature-child relationship in children's books. For this purpose, the answers to the following questions were sought:

How is the nature-child relationship discussed in children's books?

What are the dimensions of the nature-child relationship in children's books?

1.2.Research Model

In this study, document review technique was used. According to Yıldırım and Şimşek (2016), document analysis is the analysis of written materials containing information about the cases or facts which are aimed to be researched (p.190). Data analysis consists of two stages:

At the first stage, descriptive analysis method was used. Descriptive analysis is the summarization and interpretation of the data obtained according to predetermined themes (Yıldırım & Şimşek, 2016: 239). In this study, "the-nature-child relationship" in children's books was characterised.

The results obtained at the second stage were analyzed again by content analysis. According to Yıldırım and Şimşek (2016: 242), content analysis is used to reveal the facts that may be hidden within the data. In content analysis, the aim is to reach the concepts and relations that can explain the collected data. In this study, the dimensions of this relationship are coded by applying content analysis on the data on which the nature-child relationship is characterized. In the coding process, it was consulted an expert opinion.

1.3.Data Collection

In the document review, the literary works from which the data would be collected were selected from the databases of the libraries and the websites of the publishing houses. First of all, a list of 200 children's books, which were thought to be related to nature, was prepared. The books in the list were analyzed by the researchers and the books to be used in the research were determined according to the following criteria:

- As of 2000, the urbanization rate in Turkey was 64.9%. In 2012, this rate rose up to 77% in 2012 (Yılmaz, 2015: 165). With the increasing urbanization in Turkey, the children could not intertwine with the nature and could only interact with it insofar as city circumstances permit. In children's literature, developing with this reality, children's books about rural life, have been replaced by the books discussing the issues, such as gaining environmental awareness, having a pet, going to natural places for touristic purposes in the context of new lifestyles. For this reason, the first criteria is that first editions of the stories should be made in 2000 and afterwards.

- According to Kellert (2002), children who are 6-12 years old try to understand nature. At this age, a child is curious about nature and wants to discover it. Literary products composed of natural world characters in the middle childhood period affect the child (cited by Onur, 2016: 238). The Turkish Foundation for Combating Soil Erosion, for Reforestation and the Protection of Natural Habitats (TEMA: 2013) conducted a research about the nature-child relationship. According to the findings of the study, the group with the most interest for nature is middle school students and the group with the least interest is high school students. Based on the findings of this study, the second criteria is that the books should appeal to middle school children,

- The books that include the nature-child relationship,
- The books that affect the child's life with the unique features of the elements of nature.

The thirty books with the above criteria were provided through purchasing and borrowing from libraries. The answers to the research questions were sought in the fifty stories in the these books. The works were read and analyzed by the researchers.

2.Findings

As a result of the research, it was seen that the interactions of the child characters in children's books with nature varied. In the 50 stories, there were 54 nature-child relationships. The interaction factors that the nature has for the child are as follows:

Fun factor (34), ownership factor (20), admirable (18), happiness factor (16), love factor (17), fear factor (16), focus of sacrifice (15), curiosity factor (13), exciting (11), aesthetic delight rousing (12), imagination factor (13), source of empathic experience (13), acceptance of natural laws (13), personification (12), focus of mercy (11), pleasure (10), nature protection (9), understanding the language of nature (8), source of discovery (7), complementary (7), flavor factor (6), interesting (6), source of concern (5), part of the solution (4), source of mystery (4), reason to pray (4), astonishing (4), safe haven (3), damaging (3), source of sadness (3), skill acquisition (3), part of environmental education (2), imitation factor (2), identification factor (2), responsibility towards nature (2), cause of desperation (2), reasoning (2), animal rights (2), disgusting (2), metaphysical awareness (2), remedial (1), source of life (1), pessimism factor (1), source of beauty (1), longing factor (1), promising (1), cause of anger (1), a sense of guilt rousing (1), cause of revenge (1), wannabe factor (1), relief factor (1), transfer agent (1), painful (1).

Discussion and Results

In the works in children's literature, it is seen that nature is often personified and portrayed as an area to be gained awareness in the context of environmental education. In other words, nature is not considered as "a constitutive subject" or "an ontic being with its own being" and it is almost objectified. The results of this study, which discusses the nature with its own being with 50 stories in 30 works, have shown that nature is the most entertainment factor by the child. This is a feature that comes from the nature of a child.

The books prepared for the purpose of raising environmental awareness are written with an outsider perspective to the nature. This situation moves the child away from the nature and causes the child to see nature as a means of consumption which should serve him/herself. However, literary works, including the idea that nature is a part of human being or that these two elements are complementary, will enable the child to accept and respect the nature with her/his own rules. If children's book authors write their books considering this fact in mind, they will be effective in raising children's consciousness of nature.

Equipping the heroes of children's literature products with the nature-child interaction roles that generated as a result of the research can be seen as a method to reach the child through literature.

As a result, the child's interaction with nature has many dimensions. In this study, the feeling that came out as a result of the interaction of the child with nature was identified. In children's literature products, identifying the elements of nature that the child interacts with and the characteristics of these elements are the topics that are expected to be searched.

Keywords: Children's literature, nature, children, environment

Giriş

Çocuğa yönelik yeni bilgilerin edinilmesiyle çocuk tanımlamaları da her geçen gün değişmekte ve detaylanmaktadır. Bununla birlikte "çocuk" kavramı temelde "İki yaşından ergenlik çağına kadar olan dönemde bulunan insan" olarak tanımlanmıştır (Yalçın ve Aytaş, 2005: 13; Gürel, Temizyürek ve

Şahbaz, 2007: 1; Sınar, 2006: 175; Oğuzkan, 2000: 2, Arıcı, 2016: 5). Çocuk edebiyatı ise çoğu araştırmacı tarafından “çocuk” ve “çocukluk” gereksinimlerini içeren özelliklerle tanımlanmıştır. Bu tanımlardan birkaçı şöyledir:

Sever’e (2015) göre çocuk edebiyatı "Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır" (s.17).

Şirin’e (2010) göre çocuk edebiyatı öznesi “çocuk” olan edebiyatı nitelemek için kullanılan bir kavramdır (s.177). “Çocuk edebiyatı, önce edebiyattır. Edebiyat yönü ile edebiyatın içinde en incelikli yazarlık biçimidir. Her yaştan okurun ilgisini çekebilin, okunabilen dili, anlatım biçimi ile edebiyatın içinde olan bir türdür” (Şirin, 2000:10).

Çocuk edebiyatının tarih seyri göz önüne alındığında Türkiye’de çocuk edebiyatının gelişimi Avrupa’daki gelişmelerin izlenmesiyle gerçekleşmiştir. “J.J. Rousseau’nun Emile’inden sonra Avrupa’da çocuğun kendi dünyası ile özel bir varlık olduğu düşüncesinden hareketle çocuğa yönelik eserler yayımlanır” (Tümer, 2009: 1074). Türkiye’de ise Tanzimat Döneminde bu düşünceye yöneliş görülür (Sınar, 2006: 193). Önce çocuğu eğitmek amacıyla ahlaki nitelikte öğretici eserler kaleme alınır. Ancak daha sonra çocuğun ilgilerine yönelik eserler yayımlanmıştır. Çocuğun ilgisini çekecek konularda ve çocuğa göre eserler yazılmıştır. Günümüzde de bu yönelim devam etmektedir.

Çocuğun ilgi alanları, gelişim özelliklerinin yanında içinde yaşanılan zamanın gerçeklerine göre şekillenir. Toplumsal değişimler ve yönelimler çocuk edebiyatına konu edilir. Günümüzde küresel ısınma ve doğa yoksunluğu bilim insanlarını bu konularda araştırmaya yöneltmiştir. Dolayısıyla bu yönelim çocuk edebiyatında da işlenmektedir. Louv’a(2017) göre son yıllarda çocukların doğayı algılama ve deneyimleme biçiminde radikal bir değişiklik yaşandı. Çocuklar doğal çevrenin karşı karşıya olduğu küresel tehditlerin farkında olsalar da çocukların doğa ile fiziksel temasları ve yakın ilişkileri kaybolmak üzeredir(s.2). Bu ilişkideki değişimleri ve günümüzdeki doğa-çocuk ilişkisinin yansımalarını çocuk edebiyatı ürünlerinde görmek mümkündür.

Doğa –Çocuk İlişkisi

Doğa, yaşam döngüsünün insan dışında kalan bütün elemanlarını (bitki, hayvan, su, toprak, hava) içeren yaşadığımız dünyaya ait bir gerçekliktir. Bu dünya var olduğundan beri doğa, çeşitli değişimlere uğramasına rağmen varlığını sürdürmektedir. İnsanoğlu kendi eliyle değiştirdiği veya değişimine şahit olduğu bu varlıklar topluluğu ile etkileşim içerisinde olmuştur. Bu etkileşim insanda korku, hayranlık, kayıtsızlık ve korumacılık olarak kendini göstermiştir. Doğa olaylarının insanlar açısından korkutucu sonuçlarının olması, volkanik patlamalar gibi, insanların doğadan korkmasına neden olurken; güzel sonuçlarının olması, yağmurun yağması sonucunda ekinlerin yeşermesi gibi, insanların doğaya hayranlık duymasını sağlamıştır. Doğrudan doğa ile etkileşimin bulunmadığı, şehir hayatının yaygın olduğu sanayileşmiş toplumlarda ise insanoğlu doğaya kayıtsız kalmıştır. Bu kayıtsızlığın getirdiği olumsuz sonuçların görülmesinden sonra da doğaya yönelik korumacı bir yaklaşım sergilenmiştir.

Doğanın çocuk açısından ne ifade ettiği meselesi düşünüldüğünde, büyüklerinkinden farklı bir tabloyla karşılaşılır. Çünkü çocuğun doğayı algılayış biçimi, ona yüklediği anlam, keşfe ve eğlenceye dayalıdır. “Doğanın bilinmezliği ve anlaşılmazlığı; çocuğu araştırmaya, incelemeye ve keşfetmeye yöneltir. Merak ve keşfetme sonucu ortaya çıkan serüvenle yaşanan yeni deneyimler, çocuğun dünyasını oluşturur. Bu deneyimler, çocuğa düş kurma ve düşünme sorumluluğu yükler. Böylelikle çocuk, kendini önemli ve değerli hisseder” (Olmsted’den akt. Çer, 2014: 16).

Köşker’in (2013) ilkökul öğrencileri ve sınıf öğretmeni adayları ile yaptığı araştırmaya göre çocuklar, doğayı bitkisel unsurlar üzerinden tanımlamışlardır. Sınıf öğretmeni adayları ise doğayı yaşam

alanı olarak görmektedir. Aynı araştırmanın bulgularına göre doğa, çocuklar için psikolojik olarak rahatlatıcı ve mutluluk veren bir özelliğe sahiptir. Ayverdi (1987: 221) çocuğun doğaya yönelik ilgisini şöyle açıklamıştır:

“Ağaçtaki ilk tomurcuğu, ilk çiçeği ve ilk yaprağı bizden evvel o görür ve sevincinden deli olur. Sepetinde yavrulayan kedi, bizim için bir külfet, onun için bir nimettir. Kiraz okkaya düşmeden manavın “Dalları bastı!” teranesiyle sattığı değnek üstüne bağlanmış bu çalılık renkli hevenk bize göre ağza alınmaya değmez bir acı su olduğu halde ona göre çeşnisi ile de, manzarası ile de en makbul nesnedir. Yeşil yapraklar arasına yerleştirilmiş bu üç-beş kırmızı yuvarlağa adeta saygı ile bakar. Hatta onu seyretmeyi yemeye dahi tercih eder. Yaprakları solup meyveler büzüşünceye kadar bu hazinayı gözünün önünde tutmaktan vazgeçmez.”

Çocuk için bu kadar önemli bir uyaran olan doğa çocuk için kaleme alınan eserlerde de yerini almıştır. Şimşek’e (2002: 20) göre çocuktaki güzellik duygusunu harekete geçirmenin yollarından biri de çocuğu edebiyatla buluşturmadır. Güzel bir şarkı, güzel bir oyuncak, kuş, çiçek, balık ve insan çocuğun ilgisini çeker. Bu ilginin yönlendirilmesi ise edebiyat vasıtasıyla gerçekleşir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinde çoğu zaman kişileştirilerek çocuğun karşısına çıkan doğa, kendi özellikleri ile ve çevre eğitimi kapsamında da çocuk kitaplarının konusu olmuştur. Sever’e (2015) göre çocuk kitaplarında kahramanların kişileştirilmesi kişileştirilen hayvanların, bitkilerin ve nesnelerin çocuklar tarafından tanınmasını sağlar. Onlara yaşları gereği bilmeleri gerekenleri duyumsatır, sınırlı deneyimlerine yeni öğrenmeler ekler (s. 78). Çocuğun uyması gereken kurallar ve yükümlülükler çocuk için soyuttur. Doğru bir davranışın kazandırılmasında telkin yolunu kullanmak yerine çocuğa öyküleyici eserler yoluyla doğru davranışı kahramanın kişiliğinde yansıtmak daha etkilidir (Karatay, 2011: 1445).

Çocuk, kendisi için yazılmış edebiyat eserinde yaşadığı ortamın benzerini bulur. Yazılanlarla yaşananlar arasında ilişkiler kurar, karşılaştırmalar yapar (Şimşek, 2014: 15). Çocuğa doğayı sevdirmek ve çevre bilinci kazandırmak için çocuk kitaplarından yararlanmak, çocuğa ulaşmada etkilidir. İnanc’a (2017) göre çocuk kitaplarında doğa mutlu sonla biten, kolaycacak halledilen bir farkındalık oluşturmak amacıyla kaleme alınmamalıdır. Bu tür kitaplarda insanı sürekli kötüleyen bir anlatım kullanılması çocuğun olumsuz duygular yaşamasına neden olacaktır. Kitaplar çocukların kalp eğitimi önemseyen bir içerikle oluşturulmalıdır. Onlara kâinatı sevdiren, insan olmadan da kâinatın kıymetli bir varlık olduğunu anlatan, onun bir mülk değil emanet olduğunu söyleyen ve ona hürmet edilmesi gerektiğini anlatan kitaplar hazırlanmalıdır (s.11).

Çocuk kitaplarında doğa kendi özelliklerinden çok insan özellikleri ile çocuğun karşısına çıkmaktadır. Özellikle hikâyelerde doğa elemanları kişileştirilerek sunulmaktadır. Çocuk, bu durumda insan ilişkilerini deneyimleme fırsatı yakalarken doğa ile ilişki kurmaktan uzaklaşmaktadır. Doğayı hissetme, onunla empati kurma, doğanın varlığını kabul etme ve kanunlarına saygı duyma gibi etkileşim rollerini deneyimlemekten uzaklaşmaktadır.

Alan yazında çocuk kitaplarında çocuk-doğa-ilişkisini, bu çalışmadaki perspektifle inceleyen çalışmalar sınırlıdır. Canbay ve Çetinkaya Edizer (2016) tarafından Behiç Ak’ın çocuk kitapları “doğacı zekâ” açısından incelenmiştir. Bu çalışmada yazarın 21 kitabı incelenmiş, içerik ve doğaya yönelik “sınıflandırma”, “farkında olma” ve “doğa sevgisi” temalarına göre sınıflandırılmıştır. İncelenen kitaplarda en fazla canlıları tanıma ve farkında olma ile ilgili örneğe yer verilirken en az tekrarlanmanın doğa sevgisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada doğanın kendi özellikleri ile çocukla etkileşimde bulunduğu çocuk hikâyeleri tespit edilmiş ve bu hikâyelerden örneklem alınmıştır. Hikâyelere konu edilen doğa- çocuk etkileşiminin boyutları sınıflandırılmıştır

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı çocuk kitaplarında doğa-çocuk ilişkisini ortaya koymaktır. Bu amaçla şu sorulara yanıt aranmıştır:

Çocuk kitaplarında doğa-çocuk ilişkisi nasıl ele alınmıştır?

Çocuk kitaplarında doğa-çocuk ilişkisinin boyutları nelerdir?

Yöntem

Bu çalışmada doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2016) göre doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizidir (s.190). Verilerin analizi iki aşamadan oluşmaktadır:

Birinci aşamada betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz, elde edilen verilerin önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 239). Bu çalışmada da çocuk kitaplarında yer alan "doğa-çocuk ilişkisi" betimlenmiştir.

İkinci aşamada elde edilen bulgular içerik analizi ile tekrar analiz edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2016: 242) göre verilerin içerisinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmak için içerik analizinden faydalanılır. İçerik analizinde amaç toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu çalışmada da eserlerdeki doğa-çocuk ilişkisinin betimlendiği veri üzerinde içerik analizi uygulanarak bu ilişkinin boyutları kodlanmıştır. Kodlama sürecinde uzman görüşüne başvurulmuştur.

Verilerin Toplanması

Doküman incelemesinde verilerin toplanacağı eserler kütüphanelerin veri tabanlarından ve yayınevlerinin internet sitelerinden belirlenmiştir. Öncelikle doğa ile alakalı olduğu düşünülen ve 200 çocuk kitabından oluşan bir liste oluşturulmuştur. Listedeki kitaplar araştırmacılar tarafından incelenmiş ve çalışmada kullanılacak kitaplar şu ölçütlere göre belirlenmiştir:

- 2000 yılı itibarıyla Türkiye'de şehirleşme oranı % 64,9'dur. 2012 yılında ise bu oran %77 olmuştur(Yılmaz, 2015: 165). Türkiye'de şehirleşme oranının artmasıyla birlikte çocukların köy yaşamına dâhil olamaması ve doğa ile ancak şehir imkânlarını elverdiği ölçüde etkileşime girmesi söz konusudur. Bu gerçeklikle birlikte gelişen çocuk edebiyatında da köy yaşamını ele alan çocuk kitapları, yerini yeni yaşam tarzı çerçevesinde

"çevre duyarlılığı kazanma", "evcil hayvan sahibi olma", "turistik amaçla doğal mekânlara gitme" gibi konuların işlendiği kitaplara bırakmıştır. Bu nedenle hikâyelerin; ilk basımlarının 2000 yılı ve sonrasında yapılmış olması,

- Onur'a (2016, 238-239) göre 6-12 yaş çocuğu doğayı anlamaya çalışır. Bu yaşlarda çocuk, doğaya merak duymakta ve onu keşfetmek istemektedir. Orta çocuklukta doğal dünya karakterlerinden oluşan edebi ürünler çocuğu etkiler. Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA: 2013) tarafından doğa-çocuk ilişkisine yönelik bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre doğaya yönelik ilgisi en yüksek olan grup ortaokul öğrencileriyken en düşük grup lise öğrencileridir. Bu araştırmanın bulgularından yola çıkılarak; ortaokul çocuklarına hitap eden kitaplar olması,
- İçeriğinde doğa-çocuk ilişkisine yer verilmesi,
- Doğa elemanlarının özgün özellikleri ile çocuğun yaşamını etkilemesi.

Yukarıdaki özellikleri taşıyan otuz çocuk kitabı satın alma ve kütüphanelerden ödünç alma yoluyla temin edilmiştir. Kitaplarda bulunan elli hikâye üzerinde araştırma sorularına cevap aranmıştır. Eserler araştırmacılar tarafından okunmuş ve analiz edilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Havva ile Kaplumbağa

Bu hikâyede anne ve babası doğal yaşamın korunması ile ilgili projelerde çalışan küçük bir çocuğun bakıcısıyla ve ailesiyle birlikte gittiği yerlerde yaşadığı doğa ile ilgili deneyimleri anlatılmaktadır.

Elif'in gökyüzüne baktığında kuşların havada çığlık çığlığa uçuşmalarını izlemesi ve heyecanlanmasından doğanın merak unsuru olduğu anlaşılmaktadır.

Elif'in kendini bazen göçmen kuşların yerine koyması onlarla birlikte el ele tutuşup uçtuğunu, Afrika'dan Rusya'ya dünyayı baştan aşağı kat ettiğini hayal etmesi doğanın hayal unsuru olduğunun ve çocuğun doğa ile özdeşim kurduğunun göstergesidir. Ayrıca Elif deniz kaplumbağalarının sırtında farklı yerlere yolculuk yapmayı da hayal eder. Burada doğanın çocuk tarafından hayal unsuru olduğu kadar ona keşif heyecanı yaşattığı da görülmektedir.

Bir leyleğin yaralandığı için tedavi edildiğini izlemesinde ve ona acımasında çocuğun hayvanlara yönelik merhamet duyguları içerisinde olduğu görülmektedir.

Yaralandığı için sürüsünden geride kalan leyleğin kendi ailesine ulaşabilmesi için Elif'in kumbarasındaki bütün parayı ona uçak almak için harcayacak olması çocuğun doğa için fedakârlık yaptığının göstergesidir.

Çocuk; babasının, içgüdüsel özelliklerinden dolayı leyleklerin kendi kanatlarıyla uçarak yolunu bulması gerekliliğini anlatmasından sonra leyleğin, kendi başına ailesine ulaşmasına razı olur. Bu olaydan, çocuğun doğanın kanunlarını kabul ettiği anlaşılmaktadır.

Havva'nın kuşlara kışın nasıl geçeceğini sorması ve kuşların da ötüşünden Havva'ya cevap verdiğinin anlaşılması doğa ile iletişim içerisinde olduğunu göstermektedir.

Elif doğanın karşısında merak eden ve keşif heyecanı taşıyan konumdur. Doğa (kuşlar) Elif'in hayal kurmasını sağlar. Elif'in bakıcısı Havva ise kuşlarla konuşabilen ve onların davranışlarını anlamlandırabilen biridir. Havva Elif'e, hayvanlarla konuşmayı başaranlara hayvanların zarar vermeyeceğini söyler. Elif de buna inanarak doğa ile iletişim kurmak için çabalar.

Elif, Havva'yı doğaya ait olması özelliği ile sever. Havva, çocuğun doğa unsurlarını fark etmesinde ve onlarla ilgili deneyim kazanmasında önemli bir konumdur. Havva'yla birlikte tohum ekmek, bitkilerin topraktan çıkışını seyretmek Elif için parkta oynamaktan daha zevkli bir olaydır. Doğanın çocuk açısından eğlence unsuru olduğu görülmektedir.

Çocuk, insanların bir yerden bir yere taşınması ile hayvanların göç etmesi arasında benzerlik ilişkisi kurar. Elif, kendisinin kaybolduğunu Havva'nın artık onu bulamayacağını düşünür. Kaplumbağanın takip edilmesinde kullanılan yöntemlerin kendisi için de geçerli olabileceğine inanır. Çocuk doğa ile empati kurar.

Kaplumbağanın gece kaybolmaması için Elif'in siyah giymeye razı olması doğa için yapılmış fedakârlıktır.

Sağlam kabuklu ve güçlü olmasından dolayı hiç kimsenin kaplumbağaya kötülük yapamayacağını düşünen Elif, ona bu özelliklerinden dolayı hayran olmuştur.

Elif, kaplumbağanın yumurtaları ile buluşma anını bir eğlence olarak görmektedir.

Sırtlanların geceleri kamp çadırlarını basmasını Elif önceleri kabul edemez. Ancak babasının, kendilerinin sırtlanların evinde olduklarını söylemesi, Elif’i doğanın kanunlarının olduğu ve bu kanunlara uymanın gerekliliği üzerine düşündürür. Sırtlanların kaplumbağa yumurtalarını yemesi karşısında doğanın kanunlarına saygı duyulması gerekliliği fikri Elif’i rahatlatır. Çocuk, doğayı kanunlarıyla kabul etmiştir.

Kaplumbağa yavrusunun yengeçlerin ve martıların saldırısına uğramadan denize ulaşabilmesi için Elif’in elinden geleni yapması ve onlar için endişelenmesi kaplumbağa yavrusunun Elif tarafından benimsendiğini göstergesidir.

Elif’in kendini kaplumbağanın sırtında denizin derinliklerinde gezdiğini ve diğer hayvan dostları ile tanıştığını, konuştuğunu ve onların da kendini tanıdığını hayal eder. Çocuk açısından doğanın hayal ve canlandırma unsuru olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

Elif yumurtadan çıkan küçük kaplumbağa yavrusunu sever ve onunla yaşamayı ister. Ayrıca küçük kız, kaplumbağa yavrusuna en sevdiği arkadaşı Havva’nın adını koyar. Doğanın çocuk tarafından sahiplenildiği ve sevildiği görülmektedir.

Elif, kaplumbağanın yumurtalarından ayrılmasına üzülür ve ağlar. Burada doğanın kanunları çocuğun olumsuz duygular yaşamasına neden olmaktadır.

Tablo 1: “Havva ile Kaplumbağa” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Havva ile Kaplumbağa	Merak Unsuru	Beceri Kazanma Alanı	Merhamet Odağı
	Hayal Unsuru(3)	Eğlence Unsuru(2)	Sahiplenme Unsuru(2)
	Heyecan Unsuru	Empatik Deneyim Kaynağı	Sevgi Unsuru(3)
	Özdeşim Unsuru	Fedakârlık Odağı(2)	Doğa Kanunlarını Kabul(2)
	Üzüntü Kaynağı		
	Keşif Kaynağı	Hayranlık Uyandırıcı	Doğanın Dilini Anlama

İncelenen hikâyede çocuğun doğayla merak, heyecan, özdeşim unsuru olarak birer kez, sahiplenme, hayal ve eğlence unsuru olarak ikişer kez karşılaştığı görülmüştür. Doğa üzüntü, empatik deneyim, keşif kaynağı ve beceri kazanma alanı olarak birer kez, fedakârlık odağı olarak ikişer kez ve merhamet odağı olarak 1 kez ele alınmıştır. Sevgi unsuru olarak 3, hayranlık uyandırıcı olarak 1 kez ele alınmıştır. Çocuğun doğanın dilini anlamaya çalışması 1 kez ele alınırken doğanın kanunlarını kabul etmesi 2 kez ele alınmıştır.

Canı Sıkılan Çocuk Ege’de

Bu hikâyede bir çocuğun yaz tatili için gittiği sahil kasabasında yaşadığı maceralar anlatılmaktadır.

Memo’nun safariye katılacağını söylemesi arkadaşlarının aklına sivrisinekleri ve örümcekleri getirir. Bu durumu çocuklar” iğrenç” ve “pis” olarak nitelendirir. Burada doğa, çocuklar açısından tiksindirici duygular uyandırmıştır. Memo açısından vahşi hayvanlarla birlikte olmak “güzel bir macera” olarak görülmektedir.

Özgür’ü, Ege’ye anneannesi ve dedesinin yanına göndermek konusunda ikna etmek için ebeveynleri Ege’nin güzelliklerinden (kumsal, güneş, deniz ve yeşillik) bahsederler. Bu durum çocuk tarafından güzellik unsuru olarak görülmektedir.

Özgür, balık tutmak için çıplak ayaklarının iskeleden aşağıya salar. Ayaklarının ılık suya değmesi Özgür'ün hoşuna gider. Suyun Özgür'ün parmak uçlarına değmesi ile haz verici konumda olduğu görülmektedir.

Balık tutmak özgür ve arkadaşları için bir eğlence, balık tuttuktan sonra ise onları yemek lezzet kaynağıdır.

İdil'in balık tutmak için solucanları kullanması Can ve Özgür tarafından "iğrenç" olarak nitelendirilir. Bu durumda doğa çocuk açısından "tikindirici" olarak görülmektedir.

Özgür, sofrada bürülceyle karşılaşır ve onu tanımaya çalışır. Doğanın çocuğun merak duygularını harekete geçirici konumda olduğu görülmektedir.

Özgür'ün deniz suyunu "cam " kumu ise "altın tanesi" olarak nitelemesinde doğanın çocuk açısından estetik heyecan kaynağı olduğu görülmektedir.

Özgür ve arkadaşlarının denizde yüzüp su topu oynamaları, kumsala çıkıp kumdan kaleler yapmaları doğanın oyun ve eğlence aracı olarak kullanıldığını göstermektedir.

Özgür ve arkadaşlarının vatandaşların kumsaldan yararlanma haklarını korumak için verdikleri mücadele doğayı çevre eğitiminin bir parçası olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Özgür'ün deniz kabuklarının büyüklüğü hakkında düşünmeye başlaması deniz kabuklarının Özgür'ün merak duygusunu harekete geçirdiğinin göstergesidir.

Özgür'ün Can'ın omuzlarında bir tarantula gördüğünü söyleyerek şaka yapması Can'da korku duygularını harekete geçirmiştir. Burada doğa eğlence unsuru olduğu gibi korku unsurudur.

Tablo 2: "Camı Sıkılan Çocuk Ege'de" Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı		
Camı Sıkılan Çocuk Ege'de	Merak Unsuru(2)	Çevre Eğitiminin Parçası
	Tikindirici(2)	Doğayı Koruma
	Haz Verici	Korku Kaynağı
	Eğlence Unsuru(2)	
	Lezzet Unsuru	
	Estetik Haz Uyandırıcı	

Bu hikâyede doğa merak, eğlence unsuru olması yönüyle ikişer kez çocuğun etkileşimde bulunduğu bir varlıkken tikindirici olması yönüyle de 2 kez çocuğun karşısına çıkmıştır. Haz verici, lezzet unsuru, estetik haz uyandırıcı, çevre eğitiminin parçası ve korku unsuru olarak birer kez çocukla etkileşime girilmiştir. Doğayı koruma etkileşimi ise 1 kez gerçekleşmiştir.

Gemici Dedem

Bu hikâyede hayatının büyük bir bölümünü gemici olarak geçirmiş yaşlı bir adam ve torunun birlikte yaşadıkları yaşam deneyimlerine yer verilmiştir. Yaşlı adam, kendi deneyimlerini çocuğa aktararak çocukta doğaya yönelik farkındalık gelişimini sağlamıştır. Doğa, çocuğun ilgisini çeken bir unsurken daha sonra dedesi ile buluşabileceği ortak nokta olmuştur.

Kar, çocuk tarafından misafir olarak görülür. Çocuk kiraz ağacını bir dost olarak kabul eder. Onun adını Pakize olarak belirler ve her canı sıkıldığında onunla konuşmaya başlar. Ağacın silkinmesi, rüzgârda yapraklarının hareket etmesi gibi değişimlerinin çocuk tarafından anlamlandırıldığı ve ağacın çocuğu etkilediği görülmektedir. Burada doğa, çocuk animizminde etkindir.

Çocuk resim yapmak için ormanda yaşlı bir ağacın kovuğunda yaşayan sincap ailesini hayal eder. Ayrıca bu hayali tamamlamak için kışı, gökyüzünü ve bulutları da hayal eder. Burada doğanın çocuk açısından ilham kaynağı ve hayal unsuru olduğu görülmektedir.

Yaşlı adam, hayatının büyük bir bölümünü denizde geçirmiş eski bir gemicidir. Adam, gemicilerin gemi ve denize benzediğini söyler. Yaşlı adamın denizcilik hatıralarını anlatması, denizle kurduğu iletişimi çocuğa aktarması çocuğun denize olan hayranlığının gelişmesini sağlamıştır. Denizin, kuşların, bulutların ve güneşin bilgisini denizde yaşayarak öğrenmiştir. Çocuk bu durumda hem denize hem de yaşlı adama hayranlık duymaktadır.

Çocuk, hayallerinde denize, hırçın; kara, kıskanç; dalgalara, yarışmacı; maymuna, geveze gibi insana özgü özellikler yüklemiştir. Doğanın çocuk açısından kişileştirme unsuru olduğu görülmektedir.

Fırtına, çocuğun en sevdiği arkadaşı olan gemici dedenin kulübesini yerle bir etmesine rağmen çocuk, fırtınaya karşı tepkisiz kalır ve ona öfke duymaz. Burada çocuğun doğanın kanunlarına saygı duyduğu görülmektedir.

Çocuk, gökyüzündeki yıldızlara bakarak dedesinin akıbeti hakkında akıl yürütür ve kayan yıldızlardan dedesinin hayatı ile ilgili endişe duyar. Kiraz ağacına dedesinin hayatta olup olmadığını sorar. Eğer dedesi hayatta ise kiraz ağacının yapraklarını hışırdatmasını ister. Hışırdayan yapraklardan dedesinin hayatta olduğunu çıkarır. Bu olayda doğanın endişe kaynağı olduğu kadar yardım edici olduğu da görülmektedir. Ayrıca çocuk doğayı kişileştirerek onunla etkileşime girmiş bu etkileşim sonucunda çıkarıma ulaşmıştır.

Tablo 3: “Gemicici Dedem” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı		
Gemicici Dedem	Kişileştirme Unsuru(3)	Doğa Kanunlarını Kabul
	Doğanın Dilini Anlama	Endişe Kaynağı
	Hayal Unsuru(2)	Çözümün Parçası
	Hayranlık Uyandırıcı	

Bu hikâyede doğa kişileştirme unsuru olarak 3 kez, hayal unsuru olarak 2 kez, endişe kaynağı, çözümün parçası, hayranlık uyandırıcı, doğanın dilini anlama ve doğa kanunlarını kabul unsuru olarak birer kez ele alınmıştır.

Uçurtmam Kuşlardan Güzel

Bu kitap birden fazla hikâye içermektedir. On hikâyeden oluşan kitapta beş hikâyede doğa-çocuk ilişkisine rastlanmıştır.

“Uçurtmalarım Nerede?” yazarın kendi çocukluğunu anlattığı bir hikâyedir. Burada genel olarak çocuğun doğa karşısındaki izlenimleri ve bu izlenimlerin onda uyandırdığı duygular görülmektedir. Çocuğun okulda yaşadığı ne olursa olsun çocuk, içini dolduran rüzgâr ve bahçeyi dolduran gül kokularının ona her şeyi unutturduğunu ifade etmektedir. Burada serin esen rüzgâr ve gül kokuları çocuk için haz kaynağıdır. Çocuk serin rüzgârlı ilkbaharı bir dostun gelişi gibi görmekte ve baharı “dost” olarak nitelemektedir. Yemyeşil çam ağaçları ortasından akıp giden küçük, beyaz, temiz bir ırmağın olduğu dedesinin köyü, çocuk için tatilini geçireceği bir yerdir. Söğüt dallarından at yapıp binmesinden doğanın çocuk için eğlence unsuru olduğu ve oyun aracı hâline geldiği anlaşılmaktadır.

“Yasemin’in Dünyası” adlı hikâyede olaylar engelli bir çocuğun gözünden anlatılmıştır. Çocuk pencere kenarına oturmuş sokağı seyrederken gece yağın yağmurdan dolayı dışarının çamur olduğunu görür. Bu durum çocuğun içini karartır ve çocuk tarafından “kasvetli” olarak nitelendirilir. Yasemin,

dedesi ile dışarı çıkıp Kadıköy’de denizi ve sulara dalıp çıkan martıları görünce hayatı “güzel” olarak nitelendirmiştir. Burada çocuğun gördüğü doğanın çocukta önce karamsarlık duygularının yaşanmasına sebep olduğu hâlde daha sonra şaşkınlık, sevinç, hayret ve yaşama sevinci duygularını uyandırdığı görülmektedir.

“Kızak Yeri” adlı hikâyede Cemal adında bir çocuğun karlı bir günde yaşadığı macerasından bahsedilmektedir. Cemal, kar yağdığını gördüğünde ellerini sevinçle çırparak karın yağmasından duyduğu mutluluğu belli eder. Burada kar Cemal’i heyecanlandıran bir konumdur. Karın yağdığını gören Cemal’in dışarıya çıkmayı tasarlaması ve dışarı çıkmak için sabırsızlanmasından doğanın çocuk açısından eğlendirici ve heyecan verici bir konumda olduğu anlaşılmaktadır.

“Binlerce Güvercin” adlı hikâyede çocuk beyaz güvercinlere ıslık çalıp onlarla oynar ve eğlenir. Burada doğa eğlence unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Güvercin Avı” adlı hikâyede çocukların güvercini avlarken duydukları heyecan ve babalarının onlara verdiği öğüt anlatılmaktadır. Çocuklar güvercin yakalamayı ve onları kızartıp yemeyi eğlence hâline getirmişlerdir. Burada doğa çocuk için eğlence unsuru olarak görülmektedir. Babalarının çocuklarına, yaptıkları şeyin yanlış olduğunu anlatmasından sonra çocuklar güvercinleri gökyüzüne salarlar. Çocuklar bunu yaparken kendi özgürlüklerinin kısıtlandığı durumda hangi duygular içerisinde olabileceklerini düşünerek güvercinleri özgür bırakırlar. Burada doğa, çocuk açısından empatik düşünmenin ve deneyimin bir parçasıdır.

Tablo 4: “Uçurtmam Kuşlardan Güzel” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı		Haz Verici	Kişileştirme Unsuru	Eğlence Unsuru
Uçurtmam Kuşlardan Güzel	Uçurtmam Nerede			
		Karamsarlık Unsuru	Hayret Verici	Mutluluk Unsuru
	Yasemin’in Dünyası		Güzellik Kaynağı	
	Kızak Yeri	Mutluluk Unsuru	Eğlence Unsuru	Heyecan Unsuru
	Binlerce Güvercin	Eğlence Unsuru		
	Güvercin Avı	Eğlence Unsuru	Empatik Deneyim Kaynağı	Doğa Kanunlarını Kabul

“Uçurtmam Nerede” adlı hikâyede doğa haz verici, kişileştirme ve eğlence unsuru olarak birer kez ele alınmıştır.

“Yasemin’in Dünyası” adlı hikâyede doğa karamsarlık unsuru, hayret verici, güzellik kaynağı ve mutluluk unsuru olarak birer kez ele alınmıştır.

“Kızak Yeri” adlı hikâyede doğa mutluluk, eğlence, heyecan unsuru olarak birer kez ele alınmıştır.

“Binlerce Güvercin” adlı hikâyede doğa sadece eğlence unsuru olarak 1 kez ele alınmıştır.

“Güvercin Avı” adlı hikâyede doğa eğlence unsuru, empatik deneyim kaynağı olarak ve doğanın kanunlarını kabul çerçevesinde birer kez ele alınmıştır.

Bisküvi Kutusundaki Martı

Bu hikâyede, küçük bir kızın yüzmeyi henüz öğrenememiş bir martıyı boğulmaktan kurtarma çabası anlatılmaktadır. Küçük kız, martının denizde can çektiğini gördüğünde onu kurtarmak için denizin kıyısına gidip martı için yardım ister. Bu durum çocuğun doğa karşısındaki hassasiyetini göstermektedir. Martıların yaşam alanı olan denizlerin insanların çöpleri ve hastalık saçan mikropları ile doldurulması çocuk tarafından kabul edilebilir bir durum değildir.

İskeleyle giden kız, yardım istemek için gittiği balıkçının yanında kovanın içinde çırpınan balıkları görünce içine o balıkları denize bırakma arzusu dolar. Çocuğun yardım isteme çabaları olumlu sonuçlanır. İskelede bulunanların çabalarıyla martı kurtarılır. Ona bir ad (Yampiri) vermiş olmasına rağmen çocuk, martıyı evcilleştirmek niyetinde değildir. Çocuğun amacı, martı uçabilecek güce ulaştığında onu tekrar denize bırakmaktır. Bu iki olayda da çocuğun doğa kurallarına saygısı ve doğa karşısındaki hassasiyeti görülmektedir.

Çocuk, bir ansiklopediden martının her şeyi yiyebileceğini öğrenir. Bu bilgiden yola çıkarak martının bu özelliği ile hayal kurar, martının kendisi ile yemek yediğini hatta çay içtiğini hayal eder. Ancak bu durumda bile martı bir kafes içerisinde değil de gökyüzünde özgürce kanat çırpılmaktadır. Burada doğa çocuk için hayal unsuru olduğu kadar saygı duyulması gereken, kendine özgü kuralları olan bir varlıktır.

Çocuk, elindeki sandviçten kopardığı parçalarla martıyı beslerken mutlu olur ve bunu bir eğlence hâline getirir. Burada doğa, çocuk açısından eğlence aracı olarak görülmektedir. Ayrıca doğaya yardım etmek, çocuk açısından mutluluk vericidir.

Tablo 5: “Bisküvi Kutusundan Çıkan Martı” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Bisküvi Kutusundaki Martı	Doğayı Koruma	Fedakârlık Odağı	Doğa Kanunlarını Kabul
	Hayal Unsuru	Eğlence Unsuru	Mutluluk Unsuru

Bu hikâyede doğa hayal, eğlence, mutluluk unsuru, fedakârlık odağı olarak ve doğayı koruma, doğanın kanunlarını kabul çerçevesinde birer kez ele alınmıştır.

Bir Gök Dolusu Güvercin

Bu hikâyede bir çiftçi ailesinin çocukları olan Ayşe ve Mehmet’in bir çift güvercine sahip olma serüveni anlatılmaktadır. Güvercinler fiziksel görünüşleri ile (beyaz, güzel tüyler, paçalı, ibikli ve hotozlu) çocukları görsel olarak etkilemekte ve onlar için mutluluk kaynağı olmaktadır. Çocuklar,

güvercinlerin gökyüzünde özgürce uçuş haklarının olduğunu kabul ederler. Bundan dolayı gökyüzünde uçmaya alışmış büyük güvercinleri evcilleştirmekten kaçınırlar.

İki kardeş, güvercinlerin sevgi ve özgürlük hakları olduğunu kabul ederler. Ancak bir köpeğin Ayşe ve Mehmet'in üzerine saldırarak onlara zarar vermesi, çocukların köpekten korkmasına ve onu düşman olarak kabul etmelerine neden olur. Bu olaydan, doğanın çocuk tarafından "kaygı verici" olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

İki kardeşin özenle bakıp beslediği güvercinlerin kedi tarafından öldürülmesi ve çocukların bu durum karşısında büyük bir üzüntü yaşaması, çocuğun doğadaki dengeyi oluşturan kanunlar karşısındaki çaresizliğinin örneğidir. Bu olayda doğa, üzüntü verici konumdadır.

Tablo 6: "Bir Gök Dolusu Güvercin" Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Bir Gök Dolusu Güvercin	Mutluluk Unsuru	Korku Unsuru	Doğa Kanunlarını Kabul
	Endişe Kaynağı	Üzüntü Kaynağı	Çaresizlik Kaynağı

Bu hikâyede çocuğun doğa ile mutluluk, korku unsuru, endişe, çaresizlik ve üzüntü kaynağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Advin Amazon'da

Bu hikâyede annesi ve babası arkeolog olan bir çocuğun Amazon seyahati anlatılmaktadır. Amazon, çocuk için farklı bitki ve hayvan türlerinin yer aldığı macera dolu bir yerdir. Çocuk, tatil planları yaparken Kuzey Kutbu'na gitmeyi, bir igloda kalmayı ve ren geyiklerinin çektiği kızaklara binmeyi hayal etmektedir. Burada doğa, çocuğun hayal kurmasını sağlayan bir araç olarak görülmektedir.

Amazon Nehri'nde nilüfer yapraklarının arasından sıyrılan bir kano ile yolculuk yapmak, balık tutmak çocuk tarafından "eğlenceli bir macera" olarak nitelendirilmiştir. Advin, Anakonda ve timsahların bulunduğu Amazon Nehri'nde yolculuk yapmayı bir macera filmi gibi görür. Çocuk, gördüğü manzara karşısında heyecanlanır ve estetik bir zevk duyar. Burada doğanın çocuk için macera ve eğlence unsuru olduğu ve onda estetik bir heyecan oluşturduğu görülmektedir.

Advin'in evcil maymunu olan Fora, bu yolculuk boyunca çocuğa eşlik eder. Maymun, Advin için ailenin bireylerinden biri gibidir. Ayrıca Advin, onu arkadaş olarak kabul etmiştir. Burada doğa, çocuk açısından bir sahiplenme unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Advin ve Fora kanoda yolculuk yaparken Fora, bir mücevher kaçakçısının cebinden madalyon alır. Bu davranışıyla kaçakçıların yakalanmasını sağlar. Yaşanan olayda doğanın güvenlik açısından tamamlayıcı bir unsur olduğu görülmektedir.

Tablo 7: “Advin Amazon’da” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Advin Amazon’da	Macera Unsuru	Hayal Unsuru	Heyecan Unsuru
		Sahiplenme Unsuru	
	Estetik Haz Verici	Eğlence Unsuru	Çözümün Parçası
		Tamamlayıcı	

Bu hikâyede çocuğun doğa ile macera, hayal, sahiplenme, eğlence, heyecan unsuru olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir. Tamamlayıcı, estetik haz verici ve çözümün parçası olarak da birer kez karşılaştığıdır.

Penceredeki Kuş

Bu hikâyede kuşları ve ağaçları seven bir kız olan Ayça’nın yeni evlerine taşınması ve yeni yapılan sitenin, kuşları evinden etmesi anlatılmaktadır. Ayça her gün okula giderken mahallelerindeki küçük bir köpek olan Küpeli ona eşlik eder. Küpeli’den ayrılma düşüncesi Ayça’yı yeni evlerine taşınmaktan soğutur. Burada çocuğun doğayı sahiplendiği ve ona bağlandığı görülmektedir.

Ayça, yeni taşındığı evinde kendi odasına yerleşirken pencereden bakar ve gökyüzünü fark eder. Mavi ve geniş, uçsuz bucaksız bir maviliği gördüğünde bu manzaradan etkilenir. Çocuk, doğaya karşı hayranlık duyar. Doğaya karşı hayranlık çocukta estetik haz oluşturmuştur.

Ayça, penceresinin pervazına konan kuşu rahatsız etmemek için dudaklarını bile kırırdatmaz ve olduğu yerden hareket etmez. Burada çocuğun kuşu rahatsız etmemek için fedakârlık sergilediği görülmektedir.

Yeni taşındıkları evin, ağaçların kesilmesi ve kuşların yuvalarının bozulması sonucunda yapıldığını öğrenen Ayça büyük bir huzursuzluk yaşar. Kendini evsiz kalan bir kuşun yuvasında oturduğunu düşünmüş ve kuş ile empati kurmuştur. Çocuk, çevre hassasiyeti ile doğayı kişileştirmiş ve empatik deneyim kazanmıştır.

Tablo 8: “Penceredeki Kuş” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Penceredeki Kuş	Estetik Haz Uyandırıcı		
	Sahiplenme Unsuru	Fedakârlık Odağı	Doğayı Koruma
	Hayranlık Uyandırıcı	Kişileştirme Unsuru	
	Empatik Deneyim Kaynağı		

Bu hikâyede çocuğun doğa ile sahiplenme unsuru, estetik haz uyandırıcı, fedakârlık odağı, hayranlık uyandırıcı, empatik deneyim kaynağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir. Doğayı koruma ve kişileştirme ile birer kez karşılaşılmıştır.

Kuş Kulesi

Bu eser altı hikâyeden oluşmaktadır. Beş hikâyede doğa-çocuk ilişkisine rastlanmıştır.

“Son Tren” adlı hikâyede dershaneye trenle gidip gelen iki çocuğun, Sinan ve İrem’in yanlış trene binme macerası anlatılmaktadır. İrem’in Nazlı adında bir kedisi vardır. Bu kedinin yavrularından birini Sinan’a vermek istediğini söyler. Çünkü İrem kedi yavrusunun uzak bir yere gitmesinden ve onu görememekten korkar. Oysa kediyi Sinan’a verse yakın olduğu için onu istediği zaman görebilecektir. Sinan ise daha çok köpekleri sever. Önceden Kibar adında bir köpeği olmuştur. Ancak apartman dairesine taşındıklarında onu eski evlerinde bırakmak zorunda kalmışlardır. Sinan bu köpeğini bırakmak zorunda kaldığı için üzgündür. Bu olaylardan çocukların doğayı sahiplendiği ve doğanın çocuk açısından sevgi unsuru olduğu anlaşılmaktadır.

“Papatyalar” adlı hikâyede kaza geçirdiği için ayağı alçıya alınmış Pınar’ın günlük tutma alışkanlığı kazanma süreci ve bahar mevsimine yönelik izlenimleri anlatılmaktadır. Baharın gelmesi ve papatyaların açması Pınar için heyecan vericidir. Pınar’ın arkadaşları, ona papatya toplayıp getirir. Pınar papatya toplayamamasına üzülmeye rağmen papatyaları gördüğü için sevinir. Doğa, çocuk açısından heyecan ve mutluluk vericidir. Ayrıca çocuğun doğaya yönelik sevgi beslediği anlaşılmaktadır.

Pınar, günlüğüne evlerinin balkonundan görebildiği kadarıyla doğaya yönelik izlenimlerini yazar. Ormanın yeşilliği, kuşların cıvıltısı ve havanın serinliği çocukta estetik heyecan oluşturur.

Çocuk, kuşlar için pencere kenarına ekmek bırakır. Pınar günlüğüne, kuşların ekmek kırıntılarını yerken cıvıdamaları, uçmaları, sıçramaları ve ufacık olmalarının kendisinde güzel duygular uyandırdığını hatta onları eline alıp sıkmak istediğini yazar. Çocuğun doğaya yönelik merhamet duygusu taşıdığı, onu sevdiği ve onunla eğlendiği anlaşılmaktadır. Çocuk, kuşları eline alıp sıkmak istese de kuşların çok hassas ve küçük olmasından dolayı onlara zarar verme endişesiyle onları eline almaz. Çocuğun doğanın kanunlarını kabul ettiği ve kendi eğlencesinden fedakârlık ettiği anlaşılmaktadır.

Pınar, dışarı çıkamadığı için evde yapacak bir şeyler arar. Doğayı çok sevdiği için doğa ile ilgili ansiklopediler okur. Doğanın çocuk açısından ilgi çekici olduğu görülmektedir.

“Kasabalı Çocuk” adlı hikâyede yaşlı annesiyle misafirliğe giden bir kadının küçük bir çocuk olan Hasan ile tanışması ve birlikte yaşadıkları olaylar anlatılmaktadır. Resim yapma yeteneğine sahip olan Hasan ırmakları, ağaçları ve güneşi resimlerine yansıtır. Doğanın çocuk açısından ilgi çekici olduğu görülmektedir.

Misafirler, kapıda oturan köpekten korkmalarına rağmen Hasan elini köpeğin başına koyarak onun sakinleşmesini sağlar. Köpek, çocuk için güvenlik açısından tamamlayıcı olduğu için sahiplenilmiştir. Ancak çocuk, köpek ile yakın bir etkileşim içerisinde değildir. Çocuğun doğanın dilini anladığı anlaşılmaktadır.

Hasan, misafir kadına kar yağmasını istediğini söyler. Çünkü kar yağdığında kardan adam yapmak istemektedir. Doğanın çocuk açısından eğlence unsuru olduğu anlaşılmaktadır.

“Ayva Ağacı” adlı hikâyede annesiyle birlikte akrabasının çiftliğine giden küçük bir kızın doğaya yönelik izlenimleri anlatılmaktadır.

Ezgi, küçük kuzuların koyunlarla birlikte çimlerin üzerinde gezindiğini görünce çok şaşırır. Ayrıca bahçedeki çeşitli ağaçlar, çocukta hayranlık duygusu uyandırır. Çocuk, köpekleri gördüğünde önce korkar daha sonra onların zarar vermediğini gördüğünde köpeklerin başını okşar. Çocuğun doğa ile etkileşim içerisinde olduğu görülmektedir.

Çocuk, bahçeyi gezerken ev sahibi Ezgi’ye ağaçların isimlerini ve özelliklerini anlatır. O da anlatılanları merakla dinler. Çocuk gördükleri ve duydukları karşısında doğaya daha çok hayranlık

duygusu besler. Doğa, ona keşif heyecanı yaşatır. Özellikle ayva ağacı çocuğu çok etkiler. Çocuk, ağacın yapraklarına dokunur ve çiçeklerini okşar. Çocuk, doğa ile etkileşime girer. Gördükleri, çocukta estetik haz uyandırır. Ezgi, uğur böceğini ilk olarak burada görür. Merakla annesine bu böceğin adını sorar ve onu uzun süre izler. Karıncaları gördüğünde “Ağustos Böceği İle Karınca” hikâyesini hatırlar, kulakları ağustos böceğinin sesini arar.

Çocuk bahçede toprağı çapalar. Nemli toprak, çocuğun ellerine bulaşır ve hoşuna gider. Ezgi gün boyu toprakla, çimlerle oynar, koşar, çiçek toplar. Doğanın çocuk açısından eğlence ve haz kaynağı olduğu kadar beceri kazanma alanı olduğu da görülmektedir.

Ezgi, bu deneyimden sonra ayva ağacı yetiştirmeyi hayal eder. Onunla ilgili geleceğe dair planlar yapar. Resim dersinde ayva ağacı çizer. Tek amacı ziraat mühendisi olmaktır. Bunun için çok çalışması gerektiğini bilir ve aklına karıncalar gelir. Doğanın çocuk açısından hayal unsuru olduğu kadar özdeşim unsuru olduğu anlaşılmaktadır.

“Kuş Kulesi” adlı hikâyede köyden kente göç etmek zorunda kalmış bir çocuğun köy yaşamına özlemi ve o yaşamı şehirde bulma çabası anlatılmaktadır. Mustafa, köyündeki kuzuları, inekleri, atları, domatesleri, fasulyeleri özler. Özellikle fasulyenin sarmaşık gibi babasıyla birlikte diktiği sııklara sarılışını gün gün hayranlıkla izlediği zamanları özler. Afiyetle yediği hindi yumurtalarının tadı ise hâlâ damağındadır. Doğanın çocuk açısından önce hayranlık, eğlence ve lezzet unsuruyken daha sonra özlem kaynağı olduğu anlaşılmaktadır.

Mustafa ve ailesinin taşındığı mahallede bir zeytinlik vardır. Çocuklar oraya oyun oynamak için giderler. Mustafa da mahalledeki sıkıcı ortamdan uzaklaşmak için sık sık o zeytinliğe giderek yaşlılarıyla oyun oynar. Bir gün arkadaşları Mustafa’yı zeytinlikte bırakarak başka bir yere gitmeye karar verirler. Mustafa da onları takip eder. Çocuklar bir ormana girerler. Mustafa ormanda daha önce hiç görmediği ağaçlar görür. Ormanın görüntüsü gizemli bir hava taşımaktadır. Takip edilen çocuklar, küçük bir derede oyun oynayıp kuşları taklit etmeye başlarlar, kelebeklerin ardından koşarlar. Doğanın çocuk için gizem ve eğlence kaynağı olduğu anlaşılmaktadır. Çocuklar bir düzlükte bulunan kulübeye ulaştıklarında kulübeye girip çıkarlar. Yavru bir kuşu besleyerek yuvasına yerleştirirler. Çocuklar daha önce bu kuşu bulup yuvasına yerleştirmişlerdir. Doğanın fedakârlık ve merhamet odağı olduğu görülmektedir.

Tüm bu olanları uzaktan izleyen Mustafa, arkadaşları gittikten sonra kuleye girer. Kulenin kozalaklarla dolu olduğunu görür. Daha sonra oradan ayrılmak ister ancak yolunu kaybetmiştir. Kaybolduğu için korksa da kuşlar, ağaçlar ve kule çocuğa güvenli bir sığınak olarak görünür. Geceyi orada geçirir. Kuşlarla, ağaçlarla ilgili hayaller kurar, rüyalar görür. Doğanın çocuk için eğlence ve hayal unsuru olduğu görülmektedir.

Tablo 9: “Kuş Kulesi” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Kuş Kulesi	Son Tren	Sahiplenme Unsuru	Sevgi Unsuru
		Heyecan verici	Merhamet Odağı
	Papatyalar	Mutluluk Verici	Estetik Haz Kaynağı
			Fedakârlık Odağı
		Doğanın Kanunlarını Kabul	
	Kasabalı Çocuk	Sevgi Unsuru(3)	İlgi Çekici
		İlgi Çekici	Doğanın Dilini Anlama
		Sahiplenme Unsuru	
	Ayva Ağacı	Tamamlayıcı Unsur	Eğlence Unsuru
		Hayret Verici	Doğanın Dilini Anlama
		Korku Unsuru	Özdeşim Unsuru
	Kuş Kulesi	Hayranlık Uyandırıcı(2)	Keşif Kaynağı
		Merak Unsuru	Beceri Kazanma Alanı
		Eğlence Unsuru	
	Kuş Kulesi	Hayranlık Uyandırıcı	Özlem Kaynağı
		Eğlence Unsuru(4)	
		Lezzet Unsuru	Merhamet Odağı
	Kuş Kulesi	Hayal Unsuru	Güvenli Sığınak
		Gizem Kaynağı	Korku Unsuru

“Son Tren” adlı hikâyede çocuğun doğayla sahiplenme ve sevgi unsuru olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Papatyalar” adlı hikâyede çocuğun doğayla heyecan, mutluluk, ilgi unsuru olarak birer kez; sevgi unsuru olarak 3 kez; merhamet ve fedakârlık odağı, estetik haz kaynağı olarak birer kez; doğanın kanunlarını kabul çerçevesinde 1 kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Kasabalı Çocuk” adlı hikâyede çocuğun doğayla sahiplenme, eğlence, unsuru olarak; tamamlayıcı ve doğanın dilini anlama çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Ayva Ağacı” adlı hikâyede çocuğun doğayla hayal, korku, özdeşim, merak ve eğlence unsuru olarak birer kez; hayranlık uyandırıcı, estetik haz verici olarak ikişer kez; keşif ve beceri kazanma alanı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir. Hayret verici ve doğanın dilini anlama açısından da çocuk, birer kez doğa ile etkileşimde bulunmuştur.

“Kuş Kulesi” adlı hikâyede çocuğun doğayla lezzet, hayal, taklit, korku unsuru olarak birer kez; hayranlık uyandırıcı, gizem kaynağı, fedakârlık odağı, özlem kaynağı, merhamet odağı, güvenli sığınak olarak birer kez; eğlence unsuru olarak 4 kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Selo’nun Kuşları

Bu eser on iki hikâyeden oluşmaktadır. Doğa-çocuk etkileşiminin ele alındığı tek hikâye olan “Selo’nun Kuşları” nda çocuk, kuşları vurmaya bir eğlence olarak görür. Ayrıca kuş vurmak için

kullandığı sapanın kızılık dalından yapılmış olması, bu dalın özelliklerinin çocuk tarafından bütün ayrıntılarıyla bilinmesinden doğanın bir eğlence aracı olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır.

Selo, kızılık ağacı ve kuş türleri hakkında oldukça bilgili ve bu konuya meraklıdır. Bu merakını ise kuş vurma eğlencesi için kullanmaktadır. Doğanın çocuk tarafından ilgi çekici olduğu görülmektedir.

Selo'nun bu eğlencesi onun en yakın arkadaşı olan kahramanı özendirir. Ancak burada kahramanın annesi bunun yanlış olduğunu söyler ve Selo'ya tepki gösterir. Merhamet ve acıma duyguları bir büyüğün ağzıyla(anne) Selo'ya özenen arkadaşına aktarılır. Ancak hikâyede bu telkinin olumlu bir etki oluşturduğuna dair herhangi bir ipucuna rastlanmamıştır.

Tablo 10: “Selo'nun Kuşları” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Selo'nun Kuşları	Eğlence Unsuru	Merak Unsuru	İlgi Çekici

Bu hikâyede çocuğun doğa ile eğlence, merak unsuru ve ilgi çekici olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Mor Benekli

Bu hikâyede Ahmet adında bir çocuğun küçük bir kuzuyu sahiplenmesi ve kuzuyla yaşadığı bir macera anlatılmaktadır. Kuzu doğmadan önce babası, Ahmet'e yeni doğacak olan yavrunun kendisine verileceğini söyleyince çocuk çok sevinir. Çocuk, kuzunun doğumunu heyecanla bekler ve doğar doğmaz ona bir isim vermeyi düşünür. Kuzu doğduğunda ona “Mor Benekli” adını verir ve vaktinin büyük bir bölümünü onunla geçirir. Doğa, çocuk için önce merak unsuruyken kuzu doğduktan sonra heyecan ve sahiplenme unsuru olmuştur.

Mor Benekli, büyüüp sürüye katılacak olgunluğa ulaştığında Ahmet'in babası Mor Benekli'nin çobana teslim edilmesi gerektiğini söyler. Ahmet, bu karardan pek hoşlanmasa da kuzunun gelişimi için onun sürüye katılmasına razı olur. Bu olayda çocuğun doğayı sahiplendiği anlaşılmaktadır. Ancak bu sahiplenmenin doğa kanunlarını kabul çerçevesinde gerçekleştiği görülmektedir.

Ahmet, Mor Benekli'yi çayırdan almaya giderken karanlıkta gördüğü şekilleri kurt ve ayıya benzettir, onlardan korkar. Burada görülen şekiller çocuk tarafından gerçek olarak algılandığından çocuğun verdiği tepki, doğaya verilen tepki olarak nitelendirilebilir. Dolayısıyla burada doğa, çocuk tarafından korku unsuru olarak görülmüştür.

Tablo 11: “Mor Benekli” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Mor Benekli	Sahiplenme Unsuru	Doğa Kanunlarını Kabul	
	Korku Unsuru	Mutluluk Unsuru	Heyecan Unsuru

Bu hikâyede çocuğun doğa ile sahiplenme, korku, mutluluk, heyecan unsuru ve doğa kanunlarını kabul çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor

Bu hikâyede Memo adında bir çocuğun çakıl taşı karşısında duyduğu heyecan anlatılmaktadır. Memo, bu heyecanını arkadaşı Tombiş ile paylaşmak ister. Oysa bir çakıl taşı Tombiş için hiçbir şey ifade etmemektedir. Hikâyede hayvanlar kişileştirilmişken çakıl taşı kendisi olma özelliğiyle kahramanın karşısındadır.

Memo, havanın pırıl pırıl ve denizin temiz olmasından yola çıkarak gününün güzel geçeceğini düşünmüştür. Doğanın çocuk açısından umut verici olduğu görülmektedir. Çocuk, sahilde yürürken bir çakıl taşı görür ve onu zevkle incelemeye koyulur. Taşın üzerindeki mavi çizgilerin güneşin altında parıltması, çocuğa estetik zevk verir. Ayrıca çocuk, taşın üzerinde mavi çizgiler olduğunu gördüğünde ve taştan okyanusun sesini duyduğunda keşif heyecanı yaşayarak sevinçle zıplar. Bu sevincini martı, kaplumbağa, tavşan ve kuşla paylaşır. Onların her biri taşın farklı bir özelliğini(üzerinde dalgaların sesinin olması, pürüzsüz olması, suya atıldığında çevresinde düzgün daireler oluşturması) söyler. Çocuk, duydukları karşısında taşa hayran olur ve onu daha çok sahiplenir. Hikâyede çocuğun doğa karşısında keşif heyecanı taşıyan, keşfettikleri karşısında estetik zevk duyarak doğaya hayranlık duyguları besleyen konumda olduğu görülmektedir.

Tablo 12: “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı		
Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor	Umut Verici	Keşif Kaynağı
	Heyecan Verici	
	Hayranlık Uyandırıcı	
	Kişileştirme Unsuru	Mutluluk Unsuru
	Sahiplenme Unsuru	

Bu hikâyede çocuğun doğa ile heyecan, umut, hayranlık, sahiplenme, mutluluk, kişileştirme unsuru ve keşif kaynağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Gül Sokağı’nın Dikenleri

Bu eser birden fazla hikâyeden oluşmaktadır. İki hikâyede doğa-çocuk ilişkisine rastlanmıştır.

“Bir Şişe Mürekkep” adlı hikâyede Mert ve kardeşi Eda’nın balıkları sahiplenme süreci ve onlara daha iyi bir ortam hazırlama çabaları anlatılmaktadır. Dayısı, Mert’e küçük bir akvaryumda balık hediye eder. Mert, balıkları görünce heyecanla bir çılgılık atar ve dayısına teşekkür eder. Eda da bu balıkları çok sever ve abisiyle birlikte onlara Hercai ve Portakal isimlerini verirler. Burada doğanın çocuğa mutluluk verici olduğu ve çocuk tarafından sahiplenildiği görülmektedir.

Eda, artık vaktinin büyük bir bölümünü bu balıkları izlemekle geçirmektedir. Ancak bir gün balıkların yaşam alanlarının deniz olduğunu, onları akvaryumda tutmanın haksızlık olduğunu düşünür ve bu düşüncesini abisine açıklar. Abisinin evde olmadığı bir gün Eda, akvaryumu denize benzetmek için akvaryumun içine mürekkep döker. Ancak balıklar ölür. Bu durumda suçluluk duygusu yaşayan küçük kız günlerce ağlar. Abisi Mert, onu mutlu etmek için kardeşine yeni balıklar alır. Küçük kız bu balıkları sahiplenir. Bu hikâyede çocuğun doğa kanunlarının farkında olmasına rağmen ona sahip olmaktan vazgeçmediği görülmektedir. Çocuk, doğaya meraklıdır. Canlılara yönelik suç işlediğinin farkında olan çocuk, doğaya karşı suçluluk hissetmektedir.

“Deniz Kulübünde Balo” adlı hikâyede Gizem adında küçük bir kızın hayatındaki izlenimleri ve arkadaşı Ayla ile yaşadığı küçük bir kırgınlık anlatılmaktadır. Gizem, balkondan dışarıyı seyrederken minik bir kelebeğin sardunyanın çiçeğine konduğunu görür. Kelebeğin kanatlarındaki renkler ve desenlere hayranlıkla bakar. Küçük kız, kollarını açarak kendi çevresinde dönmeye başlar. Çocuğun

doğa karşısında estetik bir zevk ve hayranlık duyduğu, doğayı taklit etme çabasında olduğu görülmektedir.

Tablo 13: “Gül Sokağının Dikenleri” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Gül Sokağının Dikenleri	Bir Şişe Mürekkep	Sahiplenme Unsuru	Eğlence Unsuru
		Heyecan Unsuru	Suçluluk Nedeni
		Sevgi Odağı	Doğa Kanunlarını Kabul
		Mutluluk Unsuru	Merak Unsuru
	Deniz Kulübünde Balo	Hayranlık Uyandırıcı	Taklit Unsuru
		Estetik Haz Verici	

“Bir Şişe Mürekkep” adlı hikâyede çocuğun doğayla sahiplenme, sevgi, mutluluk, heyecan, eğlence, suçluluk, merak unsuru ve doğa kanunlarını kabul çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Deniz Kulübünde Balo” adlı hikâyede çocuğun doğayla hayranlık, taklit, eğlence unsuru ve estetik haz verici olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Levent Böcek Dedektifi

Bu hikâyede Levent adında bir çocuğun ve arkadaşlarının ağaçları zararlı bir böcekten kurtarma macerası anlatılmaktadır. Kasabadaki ormanlık alanları inşaat alanı hâline getirmek isteyen bir firma, ağaçların bulunduğu bölgelere zararlı bir böcek bırakır. Levent ve arkadaşları ise ormanlık alanlarının yok olmaması için bu çetenin planlarını ortaya çıkarırlar.

Ağaçlarının zararlı bir böcek yüzünden kesildiğini gören Levent ve ailesi büyük bir üzüntü duyar. Kasabalarındaki diğer ağaçların kesilmemesi için çocuk, dua etmiştir. Burada, çocuğun doğayı sahiplendiği ve korumaya çalıştığı görülmektedir.

Osman, böceklerden çok korkan bir çocuktur. Ancak diğer ağaçların da böcek yüzünden kesilmemesi için o da ağaç kurtarma operasyonuna katılır. Doğa elemanlarından böcek, çocuk açısından korku unsuru olduğu hâlde burada çocuğun çevre bilincine sahip olduğu görülmektedir. Bu olayda çocuğun doğa için fedakârlık yaptığı görülmektedir.

Ağaçların böceklerden temizlenmesi için kasabaya orman mühendisi tarafından ağaçkakan getirilir. Ancak bu ağaçkakanlar sesleriyle etrafa rahatsızlık verirler. Burada bir doğa elemanının çocuk tarafından “rahatsız edici” olarak nitelendirildiği görülmektedir.

Tablo 14: “Levent Böcek Dedektifi” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Levent Böcek Dedektifi	Sahiplenme Unsuru	Doğayı Koruma	Dua Sebebi
	Korku Unsuru	Fedakârlık Odağı	Rahatsız Edici

Bu hikâyede çocuğun doğa ile sahiplenme, korku unsuru ve fedakârlık odağı, dua sebebi olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir. Doğayı koruma ve rahatsız edicilik çerçevesinde 1 kez karşılaşılmıştır.

Leyleklerin Gitme Zamanı

Bu hikâyede yıllar sonra köyüne misafir olarak gelen bir adamın, çocukluğunda yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Selim Ali, Yusuf, Faruk, Halil ve Sinan kişileriyle köy yaşamında çocuk olmak ele alınmıştır.

Çocuklar, leyleklerin köye gelmesini merakla beklerler. Her gün leyleklerin konakladığı yere bakarak onların gelip gelmediğini kontrol ederler. Burada doğanın çocuk açısından merak unsuru olduğu görülmektedir.

Ekinlerin arasındaki gelincikler, sınırlardaki sarıçiçekler, hardallar ve çocuğun bedenine vuran bahar rüzgârı, çocukta uçma hissi uyandırır. Ekinlerin arasında koşmak, çocukta güzellik duygusunu uyandırarak ona estetik haz vermiştir. Çocuk, kırlangıç sürüsünün içine daldığında önce korkar. Ancak daha sonra onlara kendilerini sevdiğini haykırır. Doğanın çocuk açısından korku unsuru olduğu kadar sevgi unsuru da olduğu görülmektedir.

Çocuk, leylekleri gördüğünde kalbi hızla çarpmaya başlar. Leylekleri ilk gören olmak çocuk tarafından “onur verici” olarak nitelendirilmiştir.

Çocuk, taze erikleri çok sevmekte ve içi sulu hoş kırıltılı oluşundan dolayı “çekici” olarak nitelenmektedir. Doğanın lezzet unsuru olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

Köyün bataklığı, çocuklar için hakkında efsaneler anlatılan, ilginç tecrübelerin yaşandığı ve yaban karpuzlarının, çeşit çeşit kuş türlerinin bulunduğu vazgeçilmez bir mekândır.

Çocuk, leyleklerin hiçbir yere bağlanmadan kentlerin ve denizlerin üzerinden uçabilmesini arkadaşlarına, hayranlıkla anlatır. Hüseyin de leylek olmak istediğini söyler. Çocuk, doğayı kişileştirmiş ve ona özenmiştir. Doğanın çocuk açısından hayranlık unsuru olduğu görülmektedir.

Sinan’ın ayaklarının altında ezilen otların yumuşaklığı, başının üstündeki bulutlar ve yüzüne vuran tatlı rüzgâr, çocuk tarafından “baş döndürücü” olarak nitelendirilmiştir. Sinan ve arkadaşı Hüseyin’e at arabasında; sıcak gökyüzü yeşil çayırlar, bulut gölgeleri ve dev dikenler arasında yolculuk yapmak haz vermiştir. Çocuklar estetik bir heyecan duymuşlardır.

Çocuklar, lastik pabuçlarını ellerine alıp ipeksi ve sıcak tozların arasında yürürler. Tozlara basınca “pof” sesinin çıkması çocukta haz uyandırır. Sinan ve arkadaşı Hüseyin; çakmak taşlarını birbirine sürtünce, çocukların ifadesiyle, “iç gıcıklayan” bir ses çıkar. Taşlar, çocuklarda hoş ve kaygan bir duygu uyandırır. Doğanın çocuk için eğlence ve estetik heyecan kaynağı olduğu görülmektedir. Ayrıca çocuklar çakmak taşı ile oynayarak doğayı eğlence unsuru hâline getirmişlerdir.

Bir leyleğin avcılar tarafından vurulup öldürülmesi, çocukların üzülmesine sebep olur. Çocuk, doğayı kendi ortamında olması hâliyle sahiplenmiştir. Ancak leyleklerin zevk için öldürülmesi çocuklar tarafından kabul edilemez bir durumdur. Leylek vurmak suçtur ancak kuşları sapanla vurmak eğlencedir. Bu olaylarda doğanın bir tarafta merhamet odağı iken diğer tarafta eğlence unsuru olduğu görülmektedir.

Tablo 15: “Leyleklerin Gitme Zamanı” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Leyleklerin Gitme Zamanı	Merak Unsuru	Lezzet Unsuru	Özenti Kaynağı
	Estetik Haz Uyandırıcı(3)	Gizem Kaynağı	Eğlence kaynağı
	Korku Kaynağı	Hayranlık Uyandırıcı	Merhamet Odağı
	Sevgi Unsuru	Kişileştirme Unsuru	

Bu hikâyede çocuğun doğa ile merak, korku, sevgi, lezzet, gizem, kişileştirme, eğlence, özenti, hayranlık unsuru ve merhamet odağı olarak birer kez; estetik haz uyandırıcı olarak 3 kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Ormanda Saklambaç

Bu kitapta dokuz hikâye bulunmaktadır. İki hikâyede doğa-çocuk ilişkisine rastlanmıştır.

“Ormanda Saklambaç” adlı hikâyede Kaz Dağları’na tatile giden Deniz ve arkadaşlarının orman maceraları anlatılmaktadır. Masmavi gökyüzü, çam ağaçları, taşların arasından akan sular ve temiz dağ havası Deniz’e “Vay be, dünya varmış!” dedirtmiştir. Çocuğun doğa sayesinde rahatladığı ve estetik bir heyecan hissettiği görülmektedir. Deniz’in arkadaşı Güneş, dağ çileklerini görünce sevinir ve “çilekler” diyerek çiğlik atar. Doğanın çocuğu heyecanlandığı görülmektedir.

Çocuklar, ormanda ağaçların ve eğrelti otlarının arasına saklanarak saklambaç oynarlar. Burada doğa, çocuk açısından eğlence unsuru olarak görülmektedir.

“Fırtına” adlı hikâyede çocuk, denizden hiç çıkmadığını söyler. Doğa, çocuk için eğlence unsuru olarak görülmektedir. Çocuk, motorla suları yararak yol almaktan haz duyar. Doğanın eğlence unsuru olduğu kadar haz unsuru olduğu görülmektedir.

Tablo 16: “Ormanda Saklambaç” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Ormanda Saklambaç	Ormanda Saklambaç	Rahatlama Unsuru	Estetik Haz Uyandırıcı	Eğlence Unsuru
	Fırtına	Eğlence Unsuru	Haz Uyandırıcı	

“Ormanda Saklambaç” adlı hikâyede çocuğun doğa ile rahatlama, eğlence unsuru ve estetik haz uyandırıcı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Fırtına” adlı hikâyede çocuğun doğayla eğlence unsuru ve haz uyandırıcı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Kar Kuşları

Bu hikâyede karlı bir günde öğrencilerin okula ulaşma ve öğretmenlerini karların içinde arama çabası anlatılmaktadır. Hikâyede soğuk “titretici ve dondurucu” olarak nitelendirilmiştir. Burada doğanın rahatsız edici konumda olduğu görülmektedir. Karın yolları kapatmasından dolayı çocuklar okula gidemeyeceklerini düşünür ve endişelenirler. Çocuklar zorluklarla dolu bir yolculuktan sonra okula ulaşırlar da öğretmen ulaşamaz. Çocuklar, kar yüzünden öğretmenlerine kavuşamazlar. Burada doğanın endişe verici, korkutucu ve ulaşma engel olduğu görülmektedir.

Çocuklar, öğretmenlerini ararken küçük bir serçe görürler. Bir öğrenci, soğuktan donmuş serçeyi avucuna alarak ısıtmaya çalışır. Burada çocuğun doğaya yönelik merhamet duyguları içerisinde olduğu görülmektedir.

Tablo 17: “Kar Kuşları” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Kar Kuşları	Rahatsız Edici	Çaresizlik Kaynağı	
	Endişe Kaynağı	Merhamet Odağı	Korku Unsuru

Bu hikâyede çocuğun doğa ile rahatsız edici, endişe kaynağı, merhamet odağı, korku unsuru ve çaresizlik kaynağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Kuş Ağacı

Bu eserde beş hikâye bulunmaktadır. Ancak sadece bir hikâyede doğa-çocuk ilişkisine yer verilmiştir.

“Kuş Ağacı” adlı hikâyede Anıl ve arkadaşlarının karlı bir günde yaşadığı macera anlatılmaktadır. Anıl, kar yağdığını gördüğünde sevinir. Çünkü kar, onun için kardan adamın, kartopu savaşının ve kaymanın habercisidir. Burada doğa, çocuk açısından eğlence unsuru olarak görülmektedir.

Anıl’ın kardeşi Gizem, dışarıda kuşların konduğu ağacı gördüğünde sevinçle diğer arkadaşlarını yanına çağırır. Çocuklar, soğuktan donmak üzere olan kuşlara kendi evlerinden bulgur ve ekmek kırıntısı getirirler. Bu olayda doğanın çocuk açısından hem heyecan(sevinç) unsuru hem de merhamet odağı olduğu görülmektedir.

Tablo 18: “Kuş Ağacı” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Kuş Ağacı	Fedakârlık Odağı		
	Mutluluk Unsuru	Eğlence Unsuru	Merhamet Odağı

Bu hikâyede çocuğun doğa ile mutluluk, eğlence unsuru ve merhamet, fedakârlık odağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Harikalar Çiftliği

Bu hikâyede Gülce adında bir kızın dedesi ve kardeşi ile birlikte gittiği çiftlikte yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Gülce, dedesinden kendisini çiftliğe götüreceğini duyunca çok sevinir. Kardeşi Birce ise çok meraklıdır. Çocuk, çiftliğin nasıl bir yer olduğunu merak eder.

Çiftlikte ördeklerin paytak paytak yürümesi çocukların ilgisini çeker ve çocuklar ördeklerle bir süre oynarlar. Doğanın çocuk açısından eğlence unsuru ve ilgi çekici olduğu görülmektedir.

Gülce, şeftali ağacından koparılmış şeftaliyi yerken şeftalinin suyu yüzüne ve ellerine bulaşır. Çocuk bu durumdan büyük mutluluk duyar. Doğa burada çocuk açısından haz ve lezzet unsuru olarak görülmektedir.

Çocuklar çiftliği gezerken meyve ağaçları, çiçek bahçeleri, hayvan barınakları içinden geçerler. Bunları yaparken çocukların keşif heyecanı yaşadıkları görülmektedir. Çocuklar, ceviz ağacından kopardıkları cevizlerin dış kabuğuyla ellerini boyarlar. Bu davranıştan mutluluk duymuş ve haz almışlardır. Doğa, eğlence unsuru olarak görülmüştür.

Çocuklar, kuzularla oynayarak çimlerin üzerinde koşarlar. Gül bahçesinde mavi gül yetiştirildiğini görünce şaşırırlar. Çocuklar çıktıkları bir tepeden aşağıya baktıklarında ise yeşil ovoidan ve bahçeden etkilenirler. Burada doğa hayret ve hayranlık unsuru olarak görülmektedir.

Gül bahçesinde Gülce'nin parmağına diken batır. Bu olayda doğa çocuk açısından acı verici bir konumdadır. Gülce, buğday tarlasındaki başakların sarı rengini görünce kendinden geçer. Çocuk, doğa karşısında estetik bir heyecan ve haz yaşamıştır.

Gece olduğunda çocuklar, çimlerin üzerine uzanıp yıldızları izlerler. Yıldızlar kayarken dilek tutma oyunu oynarlar. Doğanın haz verici olduğu kadar eğlence unsuru olduğu görülmektedir.

Tablo 19: “Harikalar Çiftliği” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı	Eğlence Unsuru(4)	Keşif Kaynağı
Harikalar Çiftliği	Merak Unsuru	Mutluluk Unsuru(3)
	İlgi Çekici	Haz Uyandırıcı(2)
	Hayranlık Uyandırıcı	Lezzet Unsuru
		Acı Verici

Bu hikâyede çocuğun doğa ile merak, lezzet unsuru, ilgi çekici, hayranlık uyandırıcı, keşif kaynağı, estetik haz uyandırıcı, acı verici, olarak birer kez; eğlence unsuru olarak 4; mutluluk unsuru olarak 3; haz uyandırıcı olarak 2 kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Kuşumuz Özgür

Bu kitap birden fazla hikâyeden oluşmaktadır. Üç hikâyede doğa-çocuk ilişkisine rastlanmıştır.

“Pansiyonumuzun Serçesi” adlı hikâyede Nihan adında bir çocuğun Akdeniz’in bir kasabasına tatil için gitmesi ve orada yaşadıkları anlatılmaktadır. Çocuk; patlıcanı, biberi ve domatesi dalında görmekten mutluluk duyduğunu söyler. Sebze ve meyvelerin kokusu çocuk açısından haz verici olarak görülmektedir. Süt sağlamak ve kümeden yumurta toplamak çocuk için eğlence kaynağıdır. Farklı böcek ve kuş türleri ile bu ilçede tanışan çocuk, doğayı keşif mekânı olarak görmektedir.

Çocuk bir serçeyi kafese kapatmadan sahiplenmiş ve kuşun kendi ortamında yaşama hakkını kabul etmiştir.

“Kuşumuz Özgür” adlı hikâyede Doğukan adında bir çocuğun bir muhabbet kuşunu sahiplenme süreci anlatılmaktadır. Çocuk, yıldızlara bakarken hayal kurar. Yıldızlara gitmeyi, bir yıldızdan başka bir yıldızla atlamayı hayal eder. Çocuk, hayal kurarken balkona bir kuş düşer. Bu kuş, davetsiz misafir olarak gelen bir muhabbet kuşudur. Çocuğun daha önce de bir muhabbet kuşu olmuştur. Ancak bu kuş ölmüş ve çocuk da bu duruma çok üzülmüştür. Bu olaydan sonra çocuk, karşısında yeni bir muhabbet kuşu görünce çok sevinir ve ona “Özgür” adını vererek kuşu sahiplenir. Onu eski kuşun kafesine yerleştirir ancak kafesin kapılarını açık bırakır. Kuş istediği zaman içeri girip dışarı çıkabilmektedir. Çocuk, kuşu sahiplenmesine rağmen onun özgürlük hakkına saygı duymaktadır. Burada çocuğun doğayı sevdiği, onu sahiplendiği ve doğanın kurallarına saygı duyduğu görülmektedir.

“Çöp Cenneti” adlı hikâyede Çağlayan adında bir çocuğun tatil için gittiği yerde gördüğü çevre duyarsızlığı anlatılmaktadır. Çocuk, gezdiği yerlerde gördüğü poşetlerin, metal kutuların, kâğıt mendillerin ve diğer atıkların çevreye kirlettiğini düşünür. Bu kirlilik, çocuğu üzer. Otobüs yolculuğu sırasında çocuk, muavinin doğaya çöp atmasına engel olur. Çağlayan’ın bu davranışı tatilden sonra da devam eder. İnsanlarda çevre bilinci oluşturmak için çabalar. Bu hikâyede çocuğun çevre konusunda hassasiyet kazandığı ve çocukta çevre bilincinin oluştuğu görülmektedir. Doğa, çocuk açısından korunması gereken bir varlık olarak görülmektedir.

Tablo 20: “Kuşumuz Özgür” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı		Mutluluk Unsuru	Eğlence Unsuru	Keşif Kaynağı
Kuşumuz Özgür	Pansiyonumuzun Serçesi	Haz Uyandırıcı	Sahiplenme Unsuru	Doğa Kanunlarını Kabul
		Hayal Unsuru	Mutluluk Unsuru	Doğa Kanunlarını Kabul
	Kuşumuz Özgür	Çevre Hassasiyeti	Sevgi Unsuru	Doğayı koruma

“Pansiyonumuzun Serçesi” adlı hikâyede çocuğun doğa ile mutluluk, eğlence, keşif, sahiplenme unsuru, haz uyandırıcı olarak ve doğanın kanunlarını kabul çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Kuşumuz Özgür” adlı hikâyede çocuğun doğayla hayal, mutluluk, sahiplenme unsuru olarak ve doğa kanunlarını kabul çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Çöp Cenneti” adlı hikâyede çocuğun doğayla sevgi unsuru, çevre eğitiminin parçası ve doğayı koruma çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Gökyüzü Sevinci

Bu hikâyede savaşın gölgesinde büyüyen Yonca adlı bir kızın hayvanlar, çiçekler, ağaçlar ve gökyüzü ile ilgili maceraları ve izlenimleri anlatılmaktadır.

Yonca, abisinden bulutlar olmazsa dünyanın dengesinin bozulacağını duymuştur. Çocuk, doğanın dengesi bozulmasın diye her gün toprakla yere bulut çizip onu sular. Çocuk, kendince doğa için

fedakârlık yapmaktadır. Gökyüzünün maviliği ile çocuğun içi kıpır kıpır olur, doğayı kucaklamak ister. Çocuğun doğaya insan özellikleri yüklediği görülmektedir.

Ağustos böceklerinin sesleri, kedilerin ağaçları tırmanması, kaplumbağanın hantal hareketlerle yalağa girip su içmesi çocuğu heyecanlandırır. Çocuk, kaplumbağayı kucağına alarak kendi sevgisini hissetmesini istediğini söyler. Çocuk, doğayı sever ve doğanın da bunu hissetmesini ister. Çocuk, doğaya hayalinde insan özellikleri (tembel, esneyen, üzgün) yükler ancak onları konuşturamaz. Doğa, çocuk açısından sevgi ve hayranlık odağı olarak görülmektedir.

Yonca askerlerin, çocukların ellerindeki kuş lastiklerini almalarına çok sevinir. Çünkü artık kuşlar vurulmayacaktır. Çocuğun doğaya yönelik korumacı bir tavır geliştirdiği görülmektedir.

Yonca, yan bahçedeki erik ağaçları ile sohbet eder, Tarzan adını verdiği köpeği ile konuşur ve köpeğin davranışlarını anlamlandırır. Çocuk, çiçekleri sulamak istediğini söylediğinde köpek de kuyruğunu sallayarak onu onaylar. Burada çocuğun doğayı hem sahiplendiği hem de doğanın dilini anladığı, onunla etkileşime girdiği görülmektedir.

Çocuk bahçedeki bütün ağaçları ve çiçekleri sulayarak neşelendiğini söyler. Doğa, çocuk tarafından eğlence unsuru olarak görülmektedir.

Tablo 21: “Gökyüzü Sevinci” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı	Kişileştirme Unsuru (2)	
Gökyüzü Sevinci	Fedakârlık Odağı	Hayranlık Uyandırıcı
	Sevgi Unsuru(2)	Doğanın Dilini Anlama Doğayı Koruma
	Eğlence Unsuru	

Bu hikâyede çocuğun doğa ile eğlence unsuru, fedakârlık odağı, hayranlık uyandırıcı, olarak birer kez; doğayı koruma ve doğanın dilini anlama çerçevesinde birer kez; sevgi ve kişileştirme unsuru olarak ikişer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Son Çiçek

Bu hikâyede tüm bitkilerin plastikten yapıldığı bir dünyada, küçük bir kızın doğa merakı ve insanların plastikten gerçek doğaya dönüşü anlatılmaktadır. Anne ve babası yapay çiçek tasarımcısı olan Bilge, ailesinin tasarımlarından çok dedesinin gerçek doğaya yönelik anlattıklarını heyecanla dinler ve gerçek doğayı merak eder. Bilge, bahçedeki plastik çiçekleri sulayarak mutlu olur ve eğlenir. Gerçek bir çiçeğe dokunmak, onu koklamak ve gerçek bir ağacın altında oturmak düşüncesi çocuğu heyecanlandırmakta ve bunu başarmak için harekete geçirmektedir. Çocuk, dedesinin kendisinden sakladığı gizli çiçeği görebilmek için onu takip eder. Uzun uğraşlar sonucunda gerçek çiçeği görür. Dedesinin gerçek doğayı yeniden oluşturma çabasına çocuk da destek verir.

Bilge, yapay çiğ tanesi yerine dedesinin anlattığı gerçek sabah çiyini görebilmek ve dedesiyle birlikte gerçek doğayı yaşatabilmek için çaba harcamaktadır. Çocuğun doğayı merak ettiği ve onu yaşatmak için çabaladığı görülmektedir. Doğa, çocuk açısından merak, mutluluk ve haz unsuru olarak görülmektedir.

Tablo 22: “Son Çiçek” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Son Çiçek	Heyecan Unsuru	Mutluluk Unsuru	Gizem Kaynağı
	Eğlence Unsuru		
	Merak Unsuru	Fedakârlık Odağı	
	Haz Uyandırıcı		

Bu hikâyede çocuğun doğa ile heyecan, merak, mutluluk, eğlence unsuru; haz uyandırıcı, gizem kaynağı, fedakârlık odağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Küçük Tay

Bu hikâyede Gürbüz adında küçük bir çocuğun bir yarış atı ile yaşadığı macera anlatılmaktadır. Gürbüz için atın doğurması, büyük bir olaydır. Bu haberi çevresine verirken sevinç duyguları içerisinde. Doğa, çocuk için heyecan unsuru olarak görülmektedir. Gürbüz, annesinden atların lider seçerken nasıl bir yol izlediğini merakla dinler ve bu bilgileri ilk defa duymanın verdiği mutlulukla keşif heyecanı yaşar.

Çocuk, taya Tayfun adını vererek onu sahiplenir. Çocuk, çiy düşmüş otların ve çiçeklerin arasında koşarken dizlerine kadar ıslanır. Doğa, çocuğu fiziksel olarak etkileyen ve ona haz veren konumdur. Çocuklar, tepeye doğru koşarken gökyüzünde uçan kartalları görerek onların büyüklüklerine hayran olurlar. Ancak bu kartalların, tayı yemiş olmasından korkarlar. Çocukların doğaya hayran olduğu kadar ondan korktukları görülmektedir.

Hikâyede çocuklar tepeden aşağıya kollarını açarak koşarlar ve bunu “bal yemiş, şeker yemiş gibi olmak” duygusu ile tanımlarlar. Doğanın lezzet ve haz verici olduğu görülmektedir.

Çocuklar tay ile konuşur hatta ona şeker ikram ederler. Tay onlara cevap vermez ve şeker yemez. Çocuğun doğayı kişileştirdiği ve doğa ile tek taraflı bir iletişim içerisine girdiği görülmektedir.

Çocuklar, tayın yanından ayrılana kadar karanlık basar. Eve dönüş yolunda kurt sesini duyunca korkuya kapılırlar. Bu olayda doğanın çocuklar için korkutucu bir rol aldığı görülmektedir.

Gürbüz, ablasından tayının hastalanabileceğini öğrenmiş ve hastalandığında annesinin kendini öperek hastalığını geçirdiğine inandığı için tay da hastalanırsa ve Gürbüz de onu öperse tayın iyileşeceğine inanır. Burada Gürbüz’ün sosyal yaşama ait inançlarını doğaya transfer ettiği görülmektedir.

Gürbüz, tayını görmek için yağmurlu bir günde dışarı çıkar. Çocuk daha yoldayken dağlardan sel gelir. Onu gördüğünde korkuyla geri dönmeye çalışır ancak selden kurtulamaz. Doğa olayı çocuk açısından korkutucu bir hâl almıştır. Selden kurtulan Gürbüz uzun bir süre ayağa kalkamaz. Ancak arkadaşları, Tayfun’u onun yanına getirince çocuk eski hâline döner ve canının acısını unuttur. Doğanın çocuk için sevgi odağı ve iyileştirici olduğu görülmektedir. Ayrıca çocuk, yağmurlu bir günde tayı görmek için çıkmış ve fedakârlık göstermiştir.

Tay büyüyünce Gürbüz, atı ile birlikte gezintiye çıkar. Birlikte tilkilerle yarışır ve hızlı koşar. Çocuk, vaktinin büyük bir bölümünü atı ile birlikte geçirmeye başlar. Doğa, çocuk açısından eğlence ve bağlılık unsuru olmuştur.

Gülbüz, bir gün atıyla kendi bölgelerinde düzenlenen at yarışına katılır. Yarıştan önce çocuk, atıyla konuşur ve ona yarışı kendilerinin kazanacaklarını söyler. At ise çocuğun yüzüne sürülür, saçlarını koklar ve kişner. Burada çocuk, doğa ile etkileşim hâlinde görülmektedir.

Tablo 23: “Küçük Tay” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Küçük Tay	Mutluluk Unsuru	Haz Uyandırıcı(2)	Transfer Ortamı
	Merak Unsuru	Hayranlık Uyandırıcı	İyileştirici
	Keşif Kaynağı	Korku Unsuru(3)	Fedakârlık Odağı
	Sahiplenme Unsuru	Lezzet Unsuru	Eğlence Unsuru
	Doğanın Anlama(2)	Dilini Zarar Verici	Sevgi Unsuru

Bu hikâyede çocuğun doğa ile mutluluk, merak, sahiplenme, sevgi, eğlence, lezzet unsuru, zarar verici, iyileştirici, hayranlık uyandırıcı, keşif kaynağı, fedakârlık odağı olarak birer kez; haz uyandırıcı ve doğanın dilini anlama çerçevesinde ikişer kez; korku unsuru olarak 3 kez; transfer ortamı olarak 1 kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Buzul Çağı

Klan hayatından kısa bir kesit olan bu hikâyede Orka ve Şin adında iki çocuğun buzullarda, hayatta kalma mücadelesi anlatılmaktadır. İki çocuk dışında ailelerinin bütün üyeleri çığ altında kalmış ve yaşadıkları mağara yıkılmıştır. Burada doğa, çocuklar için yıkıcı ve zarar verici bir konumdadır. Çocuklar her şeye rağmen yaşamak için tavşan tüyleri takılmış geyik boynuzundan yapılmış oltaları ile balık avlarlar. Doğa, çocuk yaşamında materyal olarak tamamlayıcı işlev görmüştür. Ayrıca balık, çocuk için doyurucu yaşamsal besindir. Doğa, yaşam kaynağı olarak görülmektedir.

Çocuklar, kardan barınak yapar ve ayı vurarak onun postundan battaniye yaparlar. Çocuk için yaşam alanı ve yaşamsal faaliyetlerini devam ettirebilmek için kullandıkları malzeme hükmüne geçmiştir. Bu hikâyede doğa, bütün elemanları ile çocukların hayatında yer edinmiştir. Yiyecekler ve barınaklar, tamamen doğaya ait elemanlarla sağlanmaktadır. Doğa, çocuk için hem koranak hem de vahşi tarafıyla bir düşmandır.

Tablo 24: “Buzul Çağı” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Buzul Çağı	Zarar Verici	Tamamlayıcı(2)	Korunak
		Yaşam Kaynağı	

Bu hikâyede çocuğun doğa ile zarar verici, yaşam kaynağı, korunak olarak birer kez tamamlayıcı unsur olarak iki kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Maya’nın Ağacı

Bu hikâyede mahallesindeki fıstık çamının kesilmemesi için mücadele eden Maya’nın ve mahallelinin çabaları anlatılmaktadır. Hikâyede aynı çevrede gelişen birden fazla olaya ve kahramana yer verilmektedir. Ancak burada konu dâhilinde olan olaylar ele alınmıştır. Mahalledeki çocuklar, fıstık çamının yaprakları ve gövdesinin oluşturduğu görüntü ile hayallere dalar ve onun kozalaklarını kırıp içindeki fıstığı yerler. Ağaç, çocuk için hayal ve lezzet unsurudur.

Maya, ağacın yanından her geçişinde kabuğuna dokunarak “N’aber fıstıkçığım?” der. Ayrıca küçük kız, ağaçta yaşayan güvercin ve kumrular için pencere kenarına yem bırakır. Çocuk, doğaya insan özellikleri yükleyerek ona insan ilişkilerinde kullanılan ifadelerle seslenmiştir. Güvercin ve kumrulara yem vermesinden, çocuğun doğaya karşı kendini sorumlu hissettiği ve doğaya yönelik merhamet duyguları taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu iki durumda da çocuğun doğayı sahiplendiği görülmektedir.

Fıstık çamının kesileceğini duyan Maya, mahallenin örgütlenmesini sağlar. Kendisi de pankart hazırlayarak bu örgütlenmenin en önemli elemanı olur. Çocuğun fıstık çamının kesileceğini duyduğunda üzülmekten ve onu kurtarmak için harekete geçmesinden de doğaya yönelik sahiplenme ve sorumluluk duyguları taşıdığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Maya, hazırladığı pankartta fıstık çamı için yazdığı bir şiire yer vermiştir. Bu şiir, fıstık çamının ağzından yazılmıştır. Burada doğanın çocuk açısından empatik deneyim unsuru olduğu görülmektedir.

Maya, ağacı korumaya gideceği gün erken kalkar ve ailesini mutlu bir şekilde selamlar. Bu olaydan, çocuğun doğa için fedakârlık yaptığı, doğayı kurtarma yolunda mutlu olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 25: “Maya’nın Ağacı” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Maya’nın Ağacı	Hayal Unsuru	Lezzet Unsuru	Kişileştirme Unsuru
	Fedakârlık Odağı	Merhamet Odağı	Sahiplenme Unsuru
	Doğaya Yönelik Sorumluluk	Empatik Deneyim Kaynağı	Mutluluk Unsuru

Bu hikâyede çocuğun doğa ile hayal, lezzet, kişileştirme, sahiplenme, mutluluk unsuru olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir. Fedakârlık odağı, empatik deneyim kaynağı, merhamet odağı ve doğaya yönelik sorumluluk çerçevesinde birer kez karşılaşılmıştır.

Havaya Bak

Bu kitapta doğa elemanlarının yer aldığı on hikâye bulunmaktadır. Ancak bütün hikâyelerde doğa-çocuk ilişkisine yer verilmemiştir. İlgili konu dâhilindeki hikâyeler incelenmiştir.

“Fırtına” adlı hikâyede Eren adında bir çocuğun rüzgârlı bir gecede yaşadığı korku anlatılmaktadır. Çocuk yatağındayken odaya bir kırlangıç girer. Ancak çocuk, bunun ne olduğunu

anlayamaz. Kafasında kurduğu senaryolarla uyumaya çalışır. Ancak uyuyamaz. Sabah olduğunda ise korktuğu şeyin bir kırlangıç olduğunu anlar. Bu olayda doğa, korkutucu bir unsur olarak görülmektedir.

Eren aklına gelen eski bir anısından bahsetmiştir. Bu anıda Filipin adasına gittiğinde tanıştığı Huzeyin adında bir çocukla arkadaş olur. Eren, Filipin’de horoz dövüşünün yaygın olduğunu duymuştur. Bunu Huzeyin’e sorar. Huzeyin ise ona dövüşün horozları rahatlattığını söyler. Eren, Huzeyin’e hayvanlara bunu yapamayacaklarını söyleyerek tepki gösterir. Bu olayda çocuğun hayvanları korumaya yönelik duyarlılık sergilediği ve hayvan sevgisi görülmektedir.

“Yıldız” adlı hikâyede yıldızlara meraklı bir çocuk olan Ege’nin deniz yolculuğunda yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Çocuk, gökyüzündeki yıldızların hepsinin adını bilir ve teleskopla gökyüzüne bakmaktan zevk alır. Çocuğun bu merakı gemide çalışan bir görevlinin dikkatini çeker. Adam, çocukla arkadaş olur. Çocuk, her gece adamla birlikte gökyüzüne bakarak ona yıldızlar hakkında bilgi verir. Yıldızların parlaklığına her gece hayret eder. Doğanın çocuk açısından merak, hayranlık ve hayret unsuru olduğu görülmektedir.

“Yağmur” adlı hikâyede Beyrut’ta yaşayan Hallab adında bir tatlıcı ve oğlunun yağmurlu bir günde bir müşterisi ve ailesi ile yaşadıkları anlatılmaktadır. Hallab çocukluğunda yaşadığı bir olayı anlatmıştır. Olayda adam, savaş yıllarında bir çocuktur. Yağmurlu bir günde öğretmenleri bütün öğrencilerine yağmurla birlikte ağlayacaklarını söyler. Bütün çocuklar öğretmenleriyle birlikte yağmura ağlayarak eşlik ederler. Burada çocuğun doğayla duygudaşlık kurma çabası görülmektedir. Doğa, çocuk için duygularını ifade etme aracı olarak görülmektedir.

“Kar” adlı hikâyede görme engelli olan Eylem adında bir kızın karlı bir günde yaşadığı olay anlatılmaktadır. Çocuk, karın yağmasını heyecanla beklemekte ve onu “mucize” olarak nitelendirmektedir. Gökyüzünün sessizleşmesinden, teninde soğuğu hissetmesinden yola çıkarak karın yağacağını tahmin eder. Kuşun üzerine pislemesini ise şanslılık olarak nitelendirir. Çocuğun doğaya hayranlık duyduğu ve onunla olumlu bir etkileşim içerisinde bulunduğu görülmektedir. Çocuk, kar yağdığında kardan adam yapmak ister. Burada da çocuğun doğayı eğlence unsuru olarak gördüğü anlaşılmaktadır.

“Güneş” adlı hikâyede Funda adında küçük bir kızın balon gezintisi sırasında yaşadıkları anlatılmaktadır. Funda bu gezinti sırasında rengârenk balonların arasında hayal kurar. Kuşlarla göz göze gelebilmeyi ve onlara gökyüzünde oldukları için ne kadar şanslı olduklarını söyleyebilmeyi hayal eder.

“Bulut” adlı hikâyede Almancı bir ailenin çocuğu olan Yiğit’in İzmir’de yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Çocuk, Berlin’de yakalandığı bir hastalıktan dolayı doktorun tavsiyesiyle İzmir’e, nenesinin yanına gelir. Burada camı sıkılır ve Berlin’de yaşadığı günlere özlem duyar. Geceleri Berlin’de yaşadığı evlerinin avlusundaki söğüt ağacının hışırtısını duyar. Çocuk, bulutlarla hayal kurar, onları aile bireylerine benzetir. Burada doğanın çocuk açısından hayal unsuru olduğu ve çocuğun özlemini paylaştığı bir unsur olduğu görülmektedir.

“Kuşlar” adlı hikâyede bir çocuğun Cervantes’e yazdığı mektuba yer verilmiştir. Çocuk mektubun bir bölümünde kelaynakların nesillerinin tükendiğine dikkat çekmiştir. Çocuğun doğaya yönelik koruma duyguları içerisinde olduğu görülmektedir.

Tablo 26: “Havaya Bak” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı				
Havaya Bak	Fırtına	Korku	Doğayı Koruma	Hayvan Hakları
	Yıldız	Merak Unsuru	Hayranlık Uyandırıcı	İlgi Çekici
	Yağmur	Empatik Deneyim Kaynağı		
	Kar	Heyecan Unsuru	Eğlence Unsuru	Hayranlık Uyandırıcı
	Güneş	Hayal Unsuru	Kişileştirme Unsuru	
	Bulut	Hayal Unsuru	Empatik Deneyim Kaynağı	
	Kuşlar	Doğayı Koruma	Hayvan Hakları	

“Fırtına” adlı hikâyede çocuğun doğa ile korku unsuru olarak, doğayı koruma ve hayvan hakları çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Yıldız” adlı hikâyede çocuğun doğa ile merak unsuru, hayranlık uyandırıcı ve ilgi çekici olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Yağmur” adlı hikâyede çocuğun doğa ile empatik deneyim kaynağı olarak 1 kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Kar” adlı hikâyede çocuğun doğa ile heyecan, eğlence unsuru ve hayranlık uyandırıcı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Güneş” adlı hikâyede çocuğun doğa ile hayal ve kişileştirme unsuru olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Bulut” adlı hikâyede çocuğun doğa ile hayal unsuru ve empatik deneyim kaynağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Kuşlar” adlı hikâyede çocuğun doğa ile doğayı koruma ve hayvan hakları çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Şirin, Evcil Bir Balınam Var

Bu eserde, Şirin adında küçük bir kızın insanlık adına balinalara yardım etme çabası anlatılmaktadır. Şirin ve arkadaşı Lokum, çetecilik faaliyeti yapan bir kuruluşu arayarak balinalar için yardımda bulunmak istediklerini söylerler. Çevreci bir kuruluş olduğunu düşündükleri bu çete çocukları hayal kırıklığına uğratsa da bu süreçte “balina annesi” olarak balinalara yardım etme duygusu çocukların çevre konusunda bilinçlenmesini sağlar.

Şirin, akşam yemeğinde balık olduğunu görünce ağlamaya başlar. Çünkü ona göre kendisi balinaların yemeğini yerken balinalar aç kalacaktır. Bundan dolayı Şirin, yemekte en sevdiği balık da olsa peynirli sandviç yer. Bu olayda çocuğun doğa için fedakârlık yapmaya çalıştığı görülmektedir. Doğa, çocuk açısından fedakârlık ve merhamet odağı olarak görülmektedir.

Şirin, balinalara yardım düşüncesi ile dünya üzerinde yardıma muhtaç olan diğer varlıkların da varlığından haberdar olur. Doğaya sahip çıkma duygusu, çocuğu araştırma yapmaya yöneltir. Çocuk, doğayı keşif alanı olarak sahiplenir. Bu araştırmadan sonra Şirin, dünya üzerinde başka canlılara da yardım edebilmek için kumbarasında para biriktirmeye başlar. Çocuğun doğaya yönelik sorumluluk duygusu hissettiği ve çevre bilinci kazandığı görülmektedir.

Tablo 27: “Şirin, Evcil Bir Balınam Var” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı	Fedakârlık Odağı		Doğayı Koruma
Şirin, Evcil Bir Balınam Var	Sahiplenme Unsuru	Keşif Kaynağı	
	Empatik Deneyim Kaynağı		Merhamet Odağı
	Doğaya Yönelik Sorumluluk		

Bu hikâyede çocuğun doğa ile sahiplenme unsuru, empatik deneyim kaynağı, merhamet odağı, keşif kaynağı, fedakârlık odağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir. Doğaya yönelik sorumluluk ve doğayı koruma çerçevesinde birer kez karşılaşılmıştır.

Yelesi Rüzgâr

Bu eser on hikâyeden oluşmaktadır. Altı hikâyede doğa-çocuk ilişkisine rastlanmıştır.

“Yelesi Rüzgâr” adlı hikâyede küçük bir çocuğun at ile kurduğu ilişki anlatılmaktadır. Postacı bir babanın atı olan Yelesi Rüzgâr, adını sahip olduğu fiziksel özelliklerinden alır. Gece bile parlayan süt beyaz tüylerinden ve şimşek gibi hızlı olmasından dolayı ailenin küçük çocuğu bu ata hayranlık besler. Karlı ve buzlu bir günde postacı, uzak bir yere mektup dağıtmaya gider. Ancak buzlu yollarda kaza geçirir. Yelesi Rüzgâr, uçurumdan aşağıya düşer ve sol ayağı bilek kısmından kırılır. Bu olay, çocuğu çok üzer. Tedavi sürecinde çocuk, her zaman atın yanındadır. Kendisine uygulanan işlemlerde atın gözleri yaşarır. Çocuk onu böyle görünce ağlar. İyileşmemesi durumunda at, silahla vurularak öldürülecektir. Çocuk bunu bildiğinden daima endişe yaşar ve atın iyileşmesi için Tanrı’ya dua eder. Ancak sonunda korktuğu olay gerçekleşir. Bu olaylarda çocuk önce doğaya hayranlık duymuş ve daha sonra onu sahiplenmiştir. Ancak daha sonra yaşananlar çocuğun doğadan dolayı (kar ve buz) üzüntü ve endişe duygularını yaşamasına sebep olmuştur.

“Gökyüzünü Kuşlarla Paylaşmak” adlı hikâyede, Anadolu’nun bir kasabasından İstanbul’a taşınmış, dokuz yaşında bir çocuğun kumru seven komşusu ile yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Çocuk, yeni taşındığı bu şehirde denizin kendisine heyecan verdiğini söyler. Karşı apartmanda yaşlı ve hasta bir adam, her gün balkona çıkarak kumrulara yem ve su verir. Önceleri bu durum çocuk tarafından önemsenmezken daha sonra çocuk, adamla arkadaş olur. Çocuk, zamanının çoğunu balkonda yaşlı adamla konuşarak geçirir. Yaşlı adam, çocuğa kuşları anlatır. Çocuk, kuşların özelliklerini öğrendikçe yaşlı adamın anlattıklarını merakla dinler. Burada doğa, çocuk açısından önce heyecan unsuru(deniz) daha sonra merak ve eğlence unsurudur(kuşlar).

“Barış Manço Parkı” adlı hikâyede çocukların “Yumak” adlı köpeği belediye görevlilerinden saklama çabası anlatılmaktadır. Çocuklar beklemedikleri bir zamanda her gün oynadıkları parka gelen bu köpeği çok severler. Onu, parkın daimi sakini olarak görürler. Çocuklar, köpeği sahiplenerek ona bir de “Yumak” adını verirler. Oyun oynayan çocuklar için “yumak” da artık bir oyun arkadaşıdır. Bir gün belediye görevlilerinin sokak köpeklerini öldüreceğini duyunca parkta oynayan bütün çocuklar Yumak’ı saklamak için çabalar. Sonunda küçük kız kıyafetleri giydirerek köpeği belediye görevlilerinden saklarlar. Bu olayda çocukların doğayı sahiplendiği ve onun için fedakârlık yaptığı görülmektedir. Doğanın çocuk için sahiplenme ve eğlence unsuru, fedakârlık ve merhamet odağı olduğu anlaşılmaktadır.

“Şaşkın Ördek” adlı hikâyede yaz tatili için ninelerinin köyüne giden çocukların tavuklarla yaşadığı macera anlatılmaktadır. Nineleri torunlarına yumurtadan civciv çıktığı haberini verince, çocuklar hem sevinirler hem de merakla civcivleri görmeye giderler. Çocuklar civcivleri gördüklerinde onlara “harika” nitelendirmesi yaparlar. Yumurtadan çıkan civcivlerden birinin farklı olduğunu gördüklerinde ise şaşırırlar. Tavuk, civcivlerini korumak için kendini onlara siper eder. Çocuklar böylece civcivlere yaklaşmaya korkarlar. Nine ise civcivlerin yanına gitmesine rağmen tavuk ona tepki vermez. Nine, bu olayı “doğanın dilini anlamak” olarak nitelendirmiştir. Çocuklar bu dili anlamak için çaba göstermiş ve sonunda civcivlerin yanına gittiklerinde tavuk çocuklara karşı yavrularını koruma çabasına girişmemiştir. Çocuklar, vakitlerinin çoğunu civcivlerin yanında geçirerek eğlenirler. Ancak farklı olan yavrunun ördek olduğunu anladıklarında nine, onun kendi ortamında yaşaması gerektiğini söylemiştir. Çocuklar ördeğin de diğer civcivlerle kalmasını istemelerine rağmen ördeğin başka ördeklerle yaşamasını kabul ederler. Burada doğanın çocuk için merak, hayranlık, hayret unsuru olduğu görülmektedir. Çocuk doğanın dilini anlamak için çabalayarak onun varlığını kabul etmiş ve her canlının kendi yaşam alanında olması gerektiğini kabul ederek doğanın kanunlarına saygı duymuştur.

“Sis” adlı hikâyede sisli bir günde sığındığı ailede kabul edilen ve sevilen bir kedinin çocuklarla yaşadıkları anlatılmaktadır. Çocukların annesi, hayvanları sevmemesine rağmen çocuklar evde kedi beslemek isterler. Uzun ikna çabaları sonucunda anneleri, kedinin dışarıda olmak koşuluyla beslenebileceğini söyler. Çocuklar, babalarıyla birlikte kedi için bir ev yapmaya karar verirler. Ev yapılırken çocuklar babalarına yardım etmekten kaçınmazlar. Çocuğun doğaya ait olanı sahiplendiği ve onun için fedakârlık yaptığı görülmektedir.

“İstanbul’un Güvercinleri” adlı hikâyede köyden İstanbul’a göç eden bir çocuğun güvercin ilgisi anlatılmaktadır. Babası çocuğun okul malzemelerini satın almak için onu Cağaloğlu’na götürür. Yeni Cami’nin önündeki güvercinlere yem atarlar. Çocuk burada güvercinleri çok sevdiğini ve onların kendisine heyecan verdiğini söyler. Güvercinler çocuğa köydeki beyaz güvercinlerini hatırlatır ve ona özlem duygusu yaşatır. Buna rağmen çocuk, güvercinlerini İstanbul’da yetiştiremeyeceğini kabul eder. Doğanın çocuk açısından heyecan verici ve hayranlık uyandırıcı olduğu görülmektedir. Ayrıca çocuk, güvercinlerin apartman dairesinde beslenemeyeceğini kabul ederek doğanın kurallarına saygı duymuştur.

Tablo 28: “Yelesi Rüzgâr” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Yelesi Rüzgâr	Yelesi	Hayranlık Uyandırıcı	Empatik Deneyim Kaynağı
			Dua Sebebi Sahiplenme Unsuru
	Rüzgâr	Tamamlayıcı	Üzüntü Kaynağı
			Endişe Kaynağı
	Gökyüzünü Kuşlarla Paylaşmak	Heyecan Unsuru	Eğlence Unsuru İlgi Çekici
			Merak Unsuru
	Barış Manço Parkı	Sevgi Unsuru	Merhamet Odağı Sahiplenme Unsuru
			Fedakârlık Odağı Eğlence Unsuru
	Şaşkın Ördek	Mutluluk Unsuru	Hayranlık Uyandırıcı Doğanın Dilini Anlama
			Hayret Verici
		Merak Unsuru	Eğlence Unsuru Doğa Kanunlarını Kabul
	Sis	Sahiplenme Unsuru	Fedakârlık Odağı
	İstanbul'un Güvercinleri	Sevgi Unsuru	Hayranlık Uyandırıcı İlgi Çekici
		Heyecan Unsuru	Doğa Kanunlarını Kabul

“Yelesi Rüzgâr” adlı hikâyede çocuğun doğa ile hayranlık uyandırıcı, tamamlayıcı, empatik deneyim kaynağı, endişe kaynağı, üzüntü kaynağı, sahiplenme unsuru ve dua sebebi olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Gökyüzünü Kuşlarla Paylaşmak” adlı hikâyede çocuğun doğa ile heyecan, eğlence, merak unsuru ve ilgi çekici olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Barış Manço Parkı” adlı hikâyede çocuğun doğa ile sevgi, sahiplenme, eğlence unsuru; fedakârlık ve merhamet odağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Şaşkın Ördek” adlı hikâyede çocuğun doğa ile mutluluk, merak, eğlence, hayranlık uyandırıcı, hayret verici olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir. Doğanın dilini anlama ve doğanın kanunlarını kabul çerçevesinde de birer kez karşılaşılmıştır.

“Sis” adlı hikâyede çocuğun doğa ile sahiplenme unsuru ve fedakârlık odağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“İstanbul’un Güvercinleri” adlı hikâyede çocuğun doğa ile sevgi, heyecan unsuru, hayranlık uyandırıcı, ilgi çekici ve doğanın kanunlarını kabul çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Gül Ağacı

Bu eserde dokuz hikâye bulunmaktadır. Doğa- çocuk ilişkisinin yer aldığı beş hikâye inceleme kapsamındadır.

“Küçük Serçe” adlı hikâyede küçük bir çocuk olan Murat’ın karlı bir kış gününde yaşadığı olay anlatılmaktadır. Murat, tipiden sonra güneş açması karşısında şaşkınlık duyar. Bu şaşkınlığını annesi ile paylaşır. Çocuk ve annesi arasında geçen konuşmadan çocuğun doğadaki hızlı değişimlerden yola çıkarak yaratıcıya hayranlık duyguları beslediği görülmektedir.

Çocuk gökyüzünün maviliği, bacadan çıkan duman ve karın bulunduğu ortamda hayal kurar. Doğa, çocuğun hayal kurmasını sağlamıştır. Çocuk, pencereden serçelerin tavuklarla birlikte yemlenmesini izleyerek bu görüntüden zevk alır. Serçeleri yakalamaya karar verir. Ablasıyla birlikte küçük bir serçeyi yakalayarak onu eve götürür. Murat, serçeyi incelerken onun gözlerinin güzel ve küçük olmasını çok beğenir. Bu serçenin de bir annesinin olacağını düşünerek onunla empati kurar. Sonunda çocuk serçeyi serbest bırakır. Bu olaydan doğanın çocuk açısından eğlence unsuru olduğu kadar merhamet odağı olduğu da görülmektedir. Ayrıca çocuk doğa vasıtasıyla empatik deneyim kazanmıştır.

“Başkanın Kuzusu” adlı hikâyede Ömer adında bir çocuğun hasta bir kuzuyu iyileştirme çabası ve ona duyduğu merhamet duygusu anlatılmaktadır. Ömer, kuzu hasta olduğu için onu biberonla besler. Mutlu olması beklenen bir gün olan karne gününde bile kuzusu hasta olduğu için mutlu olamaz ve bütün zamanını kuzusunun yanında geçirir. Kuzunun iyileşmesi için annesinden ona dua etmesini ister. Bu hikâyede çocuğun doğayı sahiplendiği, ona merhamet duygusu beslediği görülmektedir. Ayrıca çocuk kendi mutluluğundan fedakârlık etmiştir.

“Beklenmeyen Sağanak” adlı hikâyede İlyas ve Veysel adlı iki arkadaşın sele kapılma olayı anlatılmaktadır. Toroslar’ da yaşayan çocuklara, keçilerle oynadıkları sırada kendilerine bir görev verilir. İlyas ve Veysel, öğretmenlerini karşılamak için ata binerek yola çıkarlar. Burada doğanın çocuk açısından önce eğlence unsuru daha sonra ise ulaşım için tamamlayıcı unsur olduğu görülmektedir.

Çocuklar yoldayken yağmur yağmasından endişelenerek korku yaşarlar. Yağmur başladığında büyükçe bir kayanın altına sığınarak yağmurun dinmesini beklerler. Bu sırada çocuklar gök gürültüsünden ve şimşekten korkarak dua etmeye başlarlar. Ancak yağmur dinmez. Buna rağmen çocuklar mağaradan çıkarak dereyi geçmeye çalışır. Derenin bulanık olması ve sularının hızlı akmasından dolayı çocuklar suya kapılarak hayatını kaybeder. Bu olayda doğanın çocuk için endişe, korku unsuru olduğu görülmektedir. Doğa elemanları, çocuğa zarar verici konumdadır. Çocuk, buna rağmen doğanın başka bir elemanı olan kayayı sığınak olarak görmüş ve onun altına saklanmışır.

“Denize Bırakılan Balıklar” adlı hikâyede Neslihan adında bir kızın balıkları denize kavuşturma çabası anlatılmaktadır. Çocuk, babasından canlı balık almasını ister. Ancak balıkların poşetin içinde mutlu olmayacağını düşünerek onları denize bırakır. Burada çocuğun doğa ile empati kurduğu görülmektedir.

“Gül Ağacı” adlı hikâyede Elif adında küçük bir kızın bir gül ağacını sahiplenmesi anlatılmaktadır. Çocuk, dedesiyle birlikte diktiği ağaçlara isimler vererek onları sahiplenir. Bir gün yaşadıkları köşkün satılacağını ve bahçedeki ağaçların söküleceğini duyunca çok üzülür. Ağaçların, kuşların, kelebeklerin yuvasız kalacağını ve üzüleceğini düşünür. Burada çocuğun doğa ile empati kurduğu görülmektedir. Ayrıca çocuk bu üzüntüsünü gül ağacıyla paylaşarak doğayı kişileştirmiştir. Doğa konuşmamasına rağmen tek taraflı iletişim sağlanmıştır.

Tablo 29: “Gül Ağacı” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı				
Gül Ağacı	Gül Ağacı		Empatik Deneyim Kaynağı	Doğanın Dilini Anlama
		Sahiplenme Unsuru	Kişileştirme Unsuru	
	Beklenmeyen Sağanak	Eğlence Unsuru	Tamamlayıcı	Korku Unsuru
			Metafizik Farkındalık	
		Dua Sebebi	Sığınak	Zarar Verici
	Küçük Serçe	Metafizik Farkındalık	Hayranlık Uyandırıcı	
			Hayret verici	Empatik Deneyim Kaynağı
		Hayal Unsuru	Eğlence Unsuru	Doğa Kanunlarını Kabul
	Denize Bırakılan Balıklar	Doğa Kanunlarını Kabul	Empatik Deneyim Kaynağı	
	Başkanın Kuzusu	Merhamet Odağı	Dua Sebebi	
		Fedakârlık Odağı	Sahiplenme Unsuru	

“Gül Ağacı” adlı hikâyede çocuğun doğa ile sahiplenme, kişileştirme unsuru, empatik deneyim kaynağı ve doğanın dilini anlama çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Beklenmeye Sağanak” adlı hikâyede çocuğun doğa ile eğlence, metafizik farkındalık, korku unsuru; tamamlayıcı, zarar verici, dua sebebi ve sığınak olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Küçük Serçe” adlı hikâyede çocuğun doğa ile hayranlık uyandırıcı, eğlence unsuru, hayret verici, hayal unsuru, empatik deneyim kaynağı, doğa kanunlarını kabul ve metafizik farkındalık çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Denize Bırakılan Balıklar” adlı hikâyede çocuğun doğa ile empatik deneyim kaynağı ve doğa kanunlarını kabul çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Başkanın Kuzusu” adlı hikâyede çocuğun doğa ile merhamet ve fedakârlık odağı, sahiplenme unsuru, dua sebebi olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Uçamayan Kuş Baykuş

Bu hikâyede Ali Can ve arkadaşlarının küçük bir baykuş yavrusuna uçmayı öğretme çabaları anlatılmaktadır. Çocuk, parkta otururken sonbaharda hafif bir rüzgârla dökülen yaprakların hoşuna gittiğini ve bu görüntüyü sevdiğini söyler. Ayrıca yağmurun altında ıslanmaktan da hoşlanır. Doğanın çocuk açısından estetik haz verici ve eğlence unsuru olduğu anlaşılmaktadır.

Ali Can yaprakların altından “tvit tvit!” sesini duyunca şaşırır. Bu durumu, daha önce böyle bir ses çıkaran bir hayvan görmemesiyle açıklar. Gördüğü hayvan ise gözleri düğmeyi anımsatan baykuştur.

Çocuk ilk defa gördüğü bu hayvandan korkarak kaçır. Bu olaydan doğanın çocuk tarafından şaşkınlık verici ve korkutucu olarak algılandığı anlaşılmaktadır.

Ali Can, arkadaşları Zeynep ve Ömer'e parkta gördüklerini anlatır. Diğer çocuklar meraklanarak Ali Can'a parka gitmek istediklerini söylerler. Hep birlikte yaprakların bulunduğu bölgeye giderek bu garip yarattığı bulmaya çalışır. Çocuklar arkadaşlarının gördüğü yarattığın ne olduğunu bilmedikleri için onun nasıl bir şey olduğu ile ilgili akıl yürütmeye başlarlar. Bu olaydan çocukların doğaya yönelik keşif heyecanı içinde bulundukları anlaşılmaktadır. Ayrıca doğanın çocuk için merak, macera ve akıl yürütme unsuru olduğu görülmektedir. Ali Can, parkta yürürken ayaklarının altında kuru yaprakların çıtırdamasını ve yağmurluklarına düşen yağmur damlalarının pıtırtilarını korku filmine benzetir. Çocuk bu olayı "heyecanlı" ve "korkutucu" olarak nitelendirir.

Ömer parkta kedilerin tısladığını duyunca arkadaşlarına, kedilerin bir şeye saldıracakları zaman tısladığını söyler. Buradan aradıkları yarattığın yakın bir çevrede olduğunu iddia eder. Bu olayda doğanın çözümün parçası olduğu görülmektedir. Çocuklar, baykuşun yaprakların arasından çıkması üzerine korkarak kaçırlar. Ali Can, daha önce hiç ağaca tırmanmamasına rağmen korkudan bir ağaca tırmanır. Bu olaydan doğanın çocuk açısından bir taraftan korkutucu olduğu kadar diğer taraftan sığınılacak varlık olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca doğa, ağaca tırmanma konusunda çocuk için deneyim kaynağı olmuştur.

Çocuklar, küçük bir baykuşu yaprakların arasında görünce rahatlarlar. Ancak onu orada bırakıp gitmek istemezler. Kedilerin baykuşu yiyeceğinden korkarak onu bulunduğu yerden çıkarmaya çalışır. Kediler de baykuşu yakalamak için beklerler. Ancak çocuklar onu kedilere kaptırmamak için kedilerle adeta savaşırlar. Bu olayda çocukların doğaya merhamet ettikleri ve onun için fedakârlık yaptıkları görülmektedir. Diğer yandan kedilerin çocuklar tarafından düşman gibi görülmesi doğanın çocuk açısından olumsuz duygular uyandırıcı bir hâl aldığı göstermektedir.

Çocuklar küçük baykuşun uçmadığını fark ettiklerinde çok şaşırırlar. Uçma içgüdüleriyle doğan bir hayvanın neden uçamayacağı ile ilgili akıl yürütürler. Bu sırada kendilerini kuşun yerine koyarak bu sorunun cevabını bulmaya çalışır. Doğanın çocuk açısından empatik deneyim ve akıl yürütme unsuru olduğu görülmektedir.

Çocuklar baykuşun neden uçmadığını öğrenmek için onun dilinden anlayan bir varlığa ihtiyaçları olduğunu düşünürler. Bunun sonucunda Ömer'in papağanı "Profesör"ün bu ihtiyacı karşılayacağını düşünürler. Papağan baykuşla konuşarak onun söylediklerini çocuklara tercüme edecektir. Çocukların doğanın dilini anlamak için yine doğayı araç olarak kullandıkları görülmektedir. Papağan baykuşla kurduğu iletişim sonucunda onun uçmaktan korktuğunu söylemiştir. Burada doğa tamamlayıcı ve çözümün parçası olmuştur.

Baykuş, Ali Can'ın evinde kalır. Ancak çocuklar bu durumu Ali Can'ın ailesine nasıl açıklayacaklarını düşünürler. Ali Can, babası eve geldiğinde öne atılarak durumu açıklar, sorumluluğu üstlenir. Çocuğun doğa için fedakârlık yaptığı görülmektedir. Ayrıca çocuklar baykuşa "Düğme Göz" adını vererek onu sahiplenmişlerdir.

Çocuklar, baykuşu uçurabilmek için çeşitli yollar denerler. Denedikleri yollar insanların korkularını yenmek için kullandıkları yöntemlerle (psikolog, korkunun üzerine gitme, motivasyon) aynıdır. Çocukların doğa ve insan arasında benzerlik kurduğu anlaşılmaktadır. Baykuşu uçurmak için çabalamaları çocuklarda doğaya yardımcı olma hissi uyandırmış ve onları sevindirmiştir. Ancak bu süreçte çocuklar denedikleri yöntemlerin işe yaramadığını gördüklerinde hayal kırıklığı yaşarlar. Çünkü baykuş bazı yöntemlerde umut vermesine rağmen uçmayı başaramaz.

Düğme Göz, Ali Can'ın evde olmadığı bir gün ortadan kaybolur. Çocuklar, baykuşları için endişelenir ve korkarlar. Parkta gördükleri bir kedinin baykuşu yediğini düşünerek ona öfke duyarlar. Hatta ondan intikam almayı düşünürler. Bu olayda çocuğun doğaya yönelik olumsuz duygular beslediği

görülmektedir. Çocuklar baykuşu ararken Ali Can'ın babası, onlara baykuşun evde olduğunu söyler. Böylece çocuklar sevinirler.

Çocuklar okuldan dönerken gökyüzünde iki kuşun uçtuğunu görürler. Bu kuşlardan biri Düğme Göz'dür. Onun uçtuğunu gördüklerinde çok mutlu olurlar ve hayretler içerisinde baykuşlarını izlerler. Baykuş, kendi türü aracılığıyla uçmayı öğrenmiştir. Çocuklar baykuşun artık kendileriyle birlikte yaşamayacağını düşünerek üzülürler. Kendilerini kuşun yerine koyarlar ve baykuşun da bir ailesi olduğunu, onlara kavuşmasının en doğal hakkı olduğunu düşünürler. Baykuşu çok sevmelerine rağmen onun kendi ailesine kavuşmasını kabul ederler. Bu olayda çocukların doğanın kanunlarını kabul ettikleri ve ona saygı duydukları görülmektedir. Ayrıca doğa çocuk açısından empatik deneyim kaynağı olmuştur.

Tablo 30: “Uçamayan Kuş Baykuş” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı	Sevgi Unsuru	Haz Unsuru	Eğlence Unsuru
Uçamayan Kuş Baykuş	Korku Unsuru(3)	Merak Unsuru	Gizem Unsuru
	Keşif Kaynağı	Akıl Yürütme(2)	Çözümün Parçası(2)
	Beceri Kazanma Alanı	Sığınak	Merhamet Odağı
	Fedakârlık Odağı	Empatik Deneyim Kaynağı(3)	Tamamlayıcı
	Öfke Sebebi	İntikam Nedeni	Mutluluk Unsuru
	Şaşkınlık Unsuru	Doğa Kanunlarını Kabul	

Bu hikâyede çocuğun doğa ile sevgi, merak, haz, eğlence, mutluluk, gizem, keşif, şaşkınlık unsuru olarak birer kez; akıl yürütme ve çözümün parçası olarak ikişer kez; korku unsuru ve empatik deneyim kaynağı olarak üçer kez; sığınak, beceri kazanma alanı, intikam nedeni, öfke nedeni, tamamlayıcı, merhamet odağı, fedakârlık odağı olarak ve doğanın kanunlarını kabul çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

Sonuç

Araştırma sonucunda incelenen çocuk kitaplarında çocuk kahramanların doğa ile etkileşimlerinin çeşitlendiği görülmüştür. 50 hikâyede, doğa-çocuk arasında 54 doğa-çocuk ilişkisi tespit edilmiştir. Doğanın çocuk açısından sahip olduğu etkileşim unsurları şöyledir:

Eğlence unsuru (34), sahiplenme unsuru (20), hayranlık uyandırıcı (18), mutluluk unsuru (16), sevgi unsuru (17), korku unsuru (16), fedakârlık odağı (15), merak unsuru (13), heyecan verici (11), estetik haz uyandırıcı (12), hayal unsuru (13), empatik deneyim kaynağı (13), doğa kanunlarını kabul etme (13), kişileştirme unsuru(12), merhamet odağı (11), haz verici (10), doğayı koruma (9), doğanın dilini anlama (8), keşif kaynağı (7), tamamlayıcı (7), lezzet unsuru (6), ilgi çekici (6), endişe kaynağı (5), çözümün parçası (4), gizem kaynağı (4), dua sebebi (4), hayret verici (4), güvenli sığınak (3), zarar verici (3), üzüntü kaynağı (3), beceri kazanma alanı (3), çevre eğitiminin parçası (2), taklit unsuru (2),

rahatsız edici (2), özdeşim unsuru (2), doğaya yönelik sorumluluk (2), çaresizlik sebebi (2), akıl yürütme (2), hayvan hakları (2), tiksindirici (2), metafizik farkındalık (2), iyileştirici (1), yaşam kaynağı (1), karamsarlık unsuru (1), güzellik kaynağı (1), özlem unsuru (1), umut verici (1), öfke nedeni (1), suçluluk uyandırıcı (1), intikam nedeni (1), özentisi unsuru (1), rahatlama unsuru (1), transfer aracı (1), acı verici (1).

İncelenen hikâyelerde doğanın en fazla “eğlence unsuru” olarak sunulduğu görülmüştür. Doğa 29 hikâyede 34 kez eğlence unsuru olarak sunulmuştur. Çocuk, doğayı oyun ve macera alanı olarak görmektedir. Çocuğun doğasından gelen oyun oynama ve keşif ihtiyacı sonucunda doğanın çocuk tarafından, ilgi çekici ve heyecan verici bir eğlence mekânı olarak görülmektedir.

Doğanın çocuk tarafından “sahiplenme unsuru” olarak görüldüğü hikâyelerde çoğunlukla çocukların doğa elemanlarını “evcil hayvan” ve “bahçede ağaç” olarak gördükleri tespit edilmiştir. Sahiplenmenin doğal sonucu olarak çocuklar doğa elemanlarını koruma davranışı sergilemişlerdir. Burada çocuk doğa ile dolaylı deneyim(Kellert, 2002) yoluyla etkileşim sağlamaktadır. Bu durum Louv’un(2017: 2) da belirttiği gibi çocukların doğaya bakışının değiştiğini göstermektedir. Köy yaşamında doğa, çocuk tarafından doğal ortamında sahiplenilirken, bugün çocuğun ve yetişkinlerin kurduğu yapay ortamda sahiplenilmektedir.

Doğanın “hayranlık uyandırıcı” olarak ele alındığı hikâyelerde çocuğun beğenme ve takdir etme duyguları taşıdığı tespit edilmiştir. Doğanın kusursuzluğu ve özgünlüğü çocukta bu duyguların oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Ayverdi’nin (1987: 221) tespitleri ile incelenen hikâyelerdeki hayranlık unsurları benzerdir. Çocuk, doğa unsurlarına saygı duyarak onların mükemmelliğini kabul eder.

Doğanın “mutluluk unsuru” olarak görüldüğü hikâyelerde, çocukların doğaya yönelik olumlu davranışlar sergilediklerinde ve doğa elemanlarıyla karşılaştıkları anlarda mutlu oldukları görülmüştür. Çocuk, doğa elemanları karşısındaki mutluluğunu el çırparak, ıslık çalarak ve sözlü olarak ifade eder. Bu araştırmanın sonuçları Köşker’in (2013: 341) çocukların doğayı rahatlatıcı ve mutluluk verici bir unsur olduğunu gösteren çalışmasının sonuçları ile örtüşmektedir.

Doğanın “sevgi unsuru” olarak görüldüğü hikâyelerde çocuğun doğayı sahiplenmesi ve sevmesi bir aradadır. Kimi zaman çocuk, sevdiği için doğayı sahiplenirken kimi zaman sahiplendiği için sevmektedir.

Doğanın “korku unsuru” olarak görüldüğü hikâyelerde çocuklar, çoğunlukla doğa olaylarından korkmuştur. Hayvanların yırtıcılık özelliğinden korkma ise daha azdır. Doğa korkutucu yanıla çocukları etkilese de çocuklar doğaya yönelik nefret duyguları beslememektedir. Doğa, bazen “tikindirici”, “çaresizlik sebebi”, “zarar verici”, “karamsarlık unsuru”, “öfke nedeni”, “suçluluk uyandırıcı” ve “acı verici” olsa da çocuk, doğaya yönelik iyimser duygular beslemekten vazgeçmez. Çocuk, doğayı “güvenli sığınak” olarak görmeye ve ona yönelik olumlu duygular beslemeye devam eder. Bu durum, çocukların doğayı kanunlarıyla kabul etmesinin bir sonucu olarak düşünülebilir. Bazı hikâyelerde, çocuğun doğa karşısında zor durumda olduğu zamanlarda metafizik güçlerden yardım istediği görülmüştür. Çocuğun bu davranışı, metafizik farkındalık olarak nitelendirilebileceği gibi doğanın irade sahibi olmayışından dolayı, doğaya karşı farklı bir güçten yardım isteme veya takdir etme olarak nitelendirilebilir.

Doğanın “fedakârlık odağı” olarak görüldüğü hikâyelerde çocuklar, doğayı koruma amacıyla hareket etmektedir. Doğa için pek çok zorluk göze alınmış ve doğanın yaşam alanının dışına çıkmaması, zarar görmemesi, yaşaması için fedakârlık yapılmıştır. Çocuğun doğa için fedakârlık yaptığı hikâyelerde, çocuk doğa ile empati kurmuştur. Bu durumun, çocuğun doğa elemanlarına yönelik “merhamet” duygularının bir sonucu olduğu düşünülmektedir.

Doğanın “merak unsuru” olması çocuktaki “keşif “duygusunun sebebiyken; “heyecan” verici olması bu duygunun sonucudur. Çocuk, çevresinde gördüğü her şeyi bilme ve anlamlandırma çabası içerisinde. Çocuk açısından bilinmezlik ve gizemle dolu doğa, tam olarak keşif sahasıdır. Aynı zamanda eğlencenin de parçası olan bu duygular, çocuğun eğlenme duygusunun sonucu olarak görülebilir.

“Estetik haz uyandırıcı” olarak doğa, çocukta doğuştan var olan güzellik duygusunun sonucudur. Çocuk doğanın kusursuzluğundan ve güzelliğinden etkilenmekte ve doğa elemanlarını hayal unsuru olarak kullanmaktadır. Çocuğun hayal dünyasında doğa, bazen güzel bir manzara olarak kalırken bazen kişileştirilir. Bu durumda, doğanın çocuğun hayal dünyasını geliştirdiği ve ona estetik duyarlılık kazandırdığı söylenebilir.

Öneriler

Çocuk edebiyatı mecrasındaki eserlerde genellikle doğanın kişileştirildiği veya çevre eğitimi bağlamında duyarlılık kazanılması gereken bir varlık alanı olarak tasvir edildiği görülmektedir. Başka bir ifadeyle doğa “kurucu bir özne” , “kendi olmaklığıyla ontik bir varlık” olarak addedilmemekte, adeta nesneleştirilmektedir. Doğanın kendi olmaklığıyla ele alındığı 30 eserdeki 50 hikâyeyi ele alan bu çalışmanın sonuçları, doğanın çocuk tarafından en fazla eğlence unsuru olduğunu göstermektedir. Bu, çocuğun doğasından gelen bir özelliktir.

Çevre bilinci kazandırmak amacıyla hazırlanan kitaplar, doğaya dışarıdan bakan bir bakış açısıyla kaleme alınmaktadır. Bu durum, çocuğu doğadan uzaklaştırmakta ve çocuğun, doğayı kendine hizmet etmesi gereken bir tüketim aracı olarak görmesine neden olmaktadır. Oysa doğanın, insanın bir parçası veya bu iki unsurun birbirinin tamamlayıcısı olduğu düşüncesini içeren edebiyat ürünleri, çocuğun doğayı kendi kurallarıyla kabul etmesini ve ona saygı duymasını sağlayacaktır. Çocuk kitabı yazarlarının bu gerçeği göz önünde bulundurarak yazmaları, çocuklara doğa bilinci kazandırmada etkili olacaktır.

Çocuk edebiyatı ürünlerindeki kahramanların, araştırma sonucunda ortaya çıkan doğa-çocuk etkileşim rolleri ile donatılması çocuğa, edebiyat vasıtasıyla ulaşmanın bir yolu olarak görülebilir.

Sonuç olarak, çocuğun doğa ile etkileşiminin pek çok boyutu vardır. Bu araştırmada çocuğun doğa ile etkileşiminde doğanın, çocuk açısından neyi ifade ettiği tespit edilmiştir. Çocuk edebiyatı ürünlerinde, çocuğun etkileşimde bulunduğu doğa elemanlarının tespit edilmesi ve bu elemanların sahip olduğu özellikler de araştırılmayı bekleyen konulardır.

KAYNAKÇA

- Arıcı, A. F.(2016). *Çocuk Edebiyatı ve Kültürü*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ayverdi, S.(1987). “*Çocuk*”, Mustafa Ruhi Şirin(Ed), *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Canbay, H. Çetinkaya Edizer, Z.(2012). Behiç Ak’ın Çocuk Kitaplarında Doğacı Zekâ. *GEFAD / GUJGEF*. 32 (1). 83-101.
- Çer, E.(2014).Edebiyatta Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik İlkelerinin İncelenmesi(Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı Güzel Sanatlar Eğitimi Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Doktora Programı: Ankara.
- Gürel, Z. Temizyürek, F. Şahbaz, N.K.(2007). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Öncü Kitap.
- İnanç, S.(2017). Bir Dağ Gibi Düşünmek. *Çocuk Şehri Dergisi*, 2, 8-11.

- Karatay, H.(2011). Karakter Eğitiminde Edebî Eserlerin Kullanımı, *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Terature and History of Turkish or Turkic*, 6(1),1439-1454.
- Köşker, N.(2013). İlkokul Öğrencileri Ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Doğaya İlişkin Algıları ve Sorumluluklarına Yönelik Düşünceleri, *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, terature and History of Turkish or Turkic Volume*, 8(3), 341-355.
- Louv, Richard(2017). *Doğadaki Son Çocuk*(C. Temürcü, Çev.). TÜBİTAK: Ankara.
- Oğuzkan, F. A.(2000). *Çocuk Edebiyatı*(6. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Onur, B.(2016). *Çocuk, Çevre, Doğa: Çevre ve Yurttaşlık Eğitimi*. İmge Kitabevi. Ankara.
- Sever, S.(2015). *Çocuk ve Edebiyat*(8.Baskı). İzmir: Tudem Yayınları.
- Sınar, A.(2006). Türkiye’ de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4(7), 175-225.
- Şimşek, T.(2002). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Rengârenk Yayınları.
- Şimşek, T.(2014), Çocuk Edebiyatı Tarihine Ön Söz(Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı), *Türk Dili Dergisi Çocuk Edebiyat*, 756, 15-58.
- Şirin, M. R.(2010). *Çocuk Hep Çocuk*(2.Baskı), İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M.R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- TEMA(2013). Minik TEMA İstanbul Projesi, “İstanbul’da Doğa ve Çocuk İlişkisi Araştırması Raporu”, İstanbul.
- Tümer, C. Ş.(2009). Edebiyata ve Çocuk Edebiyatına Bir Kaynak Olarak Bazı Cumhuriyet Devri Yazarlarının Çocukluk Anıları Çocukluk Dönemlerini Etkileyen Şartlar, *Turkish Studies*, 4(1), 1073-1103.
- Yalçın, A. Aytaş, G.(2005). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A. Şimşek, H.(2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*(10.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, M.(2015). Türkiye’de Kırsal Nüfusun Değişimi ve İllere Göre Dağılımı(1980-2012). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 33, 161-188.

Ek 1. Araştırma Kapsamında İncelenen Çocuk Kitapları

- Adalı, B.(2010). *Buzul Çağı*(1. Basım). İstanbul: Çakıлтаşı Yayıncılık.
- Ak, B.(2013).*Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor*(1.Basım), İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Ak, B.(2017). *Havva ile Kaplumbağa*(17.Basım). İstanbul: Can Çocuk.
- Ak, S.(2017). *Gemici Dedem*(21.Basım), İstanbul: Can Çocuk.
- Aytuğ, G. A.(2018). *Maya’nın Ağacı*(3. Baskı). İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Başaran, M.(2012). *Ormanda Saklambaç*, İstanbul: Özyürek Yayınevi.
- Buhara, M.(2017). *Uçamayan Kuş Baykuş*(7.Basım). İstanbul: Can Çocuk.
- Bulut, S.(2017). *Mor Benekli*(4.Basım), İstanbul: Can Çocuk.
- Bulut, S.(2016). *Penceredeki Kuş*(7.Basım). İstanbul: Can Çocuk.

- Cemali, Z.(2009). *Gül Sokağının Dikenleri*(8.Baskı). Günışığı Kitaplığı: İstanbul.
- Cengiz, G.(2012). *Son Çiçek*, İstanbul: Evrensel Yayınları.
- Çakman, K. A.(2017). *Advin Amazon 'da*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
- Çelikler, M.(2012). *Harikalar Çiftliği*, İstanbul: Mercek Yayıncılık.
- Efe, A.(2012). *Uçurtmam Kuşlardan Güzel*(2.Baskı). İstanbul: Nar Yayınları.
- Göçmen, D.E.(2009). *Canı Sıkılan Çocuk Ege'de*(1.Basım). İstanbul: Altın Kitaplar.
- Güler, M.(2018). *Yelesi Rüzgâr*(5.Baskı). İstanbul: Özyürek Yayınevi.
- Gündüz, D.(2016). *Bisküvi Kutusundaki Martı*. İstanbul: Can Çocuk.
- İzbudak Akıncı, F.(2012). *Kuş Kulesi*(9. Basım). İzmir: Tudem Yayınları.
- Kavukçu, C.(2016). *Selo'nun Kuşları*(9.Basım). İstanbul: Can Çocuk.
- Kılıcıoğlu, H.(2017). *Havaya Bak*, İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Köseoğlu, H.(2011). *Kar Kuşları*(7.Basım), İzmir: Tudem Yayınları.
- Köseoğlu, H.(2011). *Küçük Tay*(3.Basım), İzmir: Tudem Yayınları.
- Salgut, E.(2005). *Leyleklerin Gitme Zamanı*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Orakçı, M.(2014). *Levent Böcek Dedektifi*(2.Basım). İstanbul:Timaş Çocuk.
- Ömer, M.(2013). *Gökyüzü Sevinci*(1. Basım). İzmir: Nezih-Er Yayınları.
- Özen, B. E.(2017). *Şirin, Evcil Bir Balınam Var*(5.Baskı). İstanbul: Timaş Çocuk.
- Öztürk, H. E.(2010). *Gül Ağacı*(4.Basım).İstanbul: Nar Çocuk Yayınları.
- Ural, Y.(2018). *Bir Gök Dolusu Güvercin*(3.Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ünlü, S.(2011). *Kuşumuz Özgür*(6.Basım). İstanbul: Bu Yayınevi.
- Ünüvar, Z.(2010). *Kuş Ağacı*(1. Basım), Ankara: Bilgi Yayınevi.